

Rozdział 1 – Wprowadzenie

1.1 Dlaczego projekt MEET jest potrzebny?

Projekt MEET wywodzi się ze świadomości, że islamofobia jest nagłym problemem w Europie, który musi zostać rozwiązany.

W różnych krajach europejskich odnotowano przypadki przestępstw na tle nienawiści oraz ataków rasistowskich skierowanych przeciwko społecznościom muzułmańskim, choć większość z nich nie jest zgłaszana władzom (zaniżona liczba zgłoszeń). Co więcej, media społecznościowe sprzyjają szerzeniu się mowy nienawiści dzięki anonimowości oraz wykorzystywaniu fałszywych wiadomości i oszustwa.¹

W tej sytuacji, muzułmańskie kobiety i dziewczęta padają ofiarą dyskryminacji interseksjonalnej, opartej na wielu podstawach, a mianowicie płci, religii, pochodzeniu etnicznym. Noszenie chusty sprawia, że ich przynależność do społeczności muzułmańskiej jest oczywista, a co za tym idzie, są one jeszcze bardziej dyskryminowane.

Co istotne, kobiety muzułmańskie są zazwyczaj przedstawiane w sposób monolityczny, bez uwzględnienia ich jako zróżnicowanej i heterogenicznej grupy. Stereotypowy obraz tych kobiet, przedstawianych w dyskursie publicznym jako osoby uciśnione lub niebezpieczne, stwarza podatny grunt dla dyskryminacji i przemocy.²

Dyskryminacja jest obecna także w dostępności szkoleń zawodowych i zatrudnienia, a także w zakładach pracy. Jednocześnie kobiety muzułmańskie są głównym celem przemocy islamofobicznej, zwłaszcza jeśli noszą chusty, zarówno w Internecie, jak i poza nim (mowa nienawiści w Internecie). Może to skutkować wykluczeniem społecznym muzułmańskich kobiet i dziewcząt w Europie.³

1.2 Projekt: partnerstwo, cele i główne działania

Projekt MEET - More Equal Europe Together [*Wspólnie ku Równiejszej Europie*], poświęcony zapobieganiu islamofobii wobec kobiet i dziewcząt,⁴ jest współfinansowany przez program „Prawa, Równość i Obywatelstwo” Unii Europejskiej i obejmuje 6 krajów europejskich (Belgia, Bułgaria, Francja, Węgry, Włochy i Polska) oraz 9 partnerów.⁵

¹ Racism and discrimination in the context of migration in Europe, ENAR Shadow Report 2015-2016: https://ec.europa.eu/migrant-integration/sites/default/files/2017-05/shadowreport_2015x2016_long_low_res.pdf

² ENAR, Forgotten women: the impact of Islamophobia on Muslim women, 2016: https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/forgottenwomenpublication_lr_final_with_latest_corrections.pdf

³ Ibid.

⁴ Realizacja Projektu rozpoczęła się we wrześniu 2019 r., a ze względu na pandemię jego czas trwania został wydłużony do listopada 2021 r.

⁵ Aby dowiedzieć się więcej o partnerach, odwiedź stronę <https://meet-project.alberodellavita.org/partners/>

- Fondazione L'Albero della Vita (koordynator projektu)
- FEMYSO
- Lab 80 Film
- Partners Bulgaria Foundation
- Pistes Solidaires
- Polskie Forum Migracyjne
- Pour La Solidarité
- Progetto Aisha
- Subjective Values Foundation

Celem projektu jest przyczynienie się do zapobiegania islamofobii wobec kobiet i dziewcząt poprzez:

- Wzmocnienie pozycji kluczowych podmiotów, zarówno na poziomie lokalnym, jak i europejskim, w celu budowania kultury tolerancji i szacunku
Potrzeba osiągnięcia wzajemnego zrozumienia i dialogu między różnymi zainteresowanymi stronami ma zasadnicze znaczenie dla zapewnienia wszystkim obywatelom w społeczeństwie europejskim, a zwłaszcza osobom najbardziej narażonym, dostępu do podstawowych praw i równych szans.
- Promowanie pozytywnego wizerunku muzułmańskich kobiet i dziewcząt wśród młodzieży i młodych liderów
Młodzież to kluczowe podmioty zdolne do rozwijania krytycznego myślenia i promowania znaczenia przełamania stereotypów.

Projekt działa na wielu płaszczyznach, aby stworzyć europejskie społeczeństwo wolne od dyskryminacji, w którym nikt nie będzie odrzucany z powodu płci i przynależności religijnej. Projekt wspiera współpracę między władzami publicznymi, wspólnotami religijnymi, organizacjami obywatelskimi i młodzieżą. W szczególności projekt ma na celu zapobieganie nienawiści do muzułmanów, obalanie stereotypów, wspieranie dialogu i wzajemnego uczenia się. Szczególną uwagę zwrócono na zaangażowanie młodzieży i zachęcanie jej do krytycznego myślenia. Kluczowa rola edukacji w kontekście nieformalnym została uznana za niezbędny krok w budowaniu przyjaznego, tolerancyjnego i wielokulturowego społeczeństwa europejskiego.

Główne działania w ramach projektu są następujące:

- Utworzenie lokalnych obserwatoriów ds. islamofobii w celu monitorowania przypadków rasizmu i dyskryminacji oraz proponowania władzom lokalnym planów działania;
- Warsztaty z tworzenia filmów wideo i edukacja przez debatę w celu stworzenia grupy młodych Obrońców Równości;
- Działania rzecznicze poprzez zaangażowanie instytucji europejskich w egzekwowanie ram prawnych UE;
- Rozprzestrzenianie kampanii kontrnarracji w celu zwalczania islamofobii wobec kobiet i dziewcząt.

1.3 Rezultaty projektu MEET

W tym paragrafie dzielimy się niektórymi z głównych rezultatów projektu, mając na celu rozpowszechnienie pracy wykonanej w jego ramach i dostarczenie możliwych narzędzi do zapobiegania i zwalczania islamofobii, ze szczególnym uwzględnieniem sytuacji kobiet i dziewcząt.

W ramach pakietu roboczego projektu „Wzmocnienie działań zbiorowych w Europie”, w każdym z 6 krajów utworzono Lokalne Obserwatoria Islamofobii, angażujące kluczowych interesariuszy, których zadaniem jest monitorowanie aktów dyskryminacji i rasizmu wobec muzułmańskich kobiet i dziewcząt. Członkowie każdego z sześciu LOI spotkali się pięć razy i ostatecznie opracowali plan działania w celu zapobiegania islamofobii na poziomie lokalnym, koncentrując się na podstawowych przyczynach i proponując konkretne kroki w kierunku integracji i równości muzułmańskich kobiet i dziewcząt. Plan został następnie przedstawiony władzom lokalnym.

Przeprowadzono także badanie na temat islamofobii wobec kobiet i dziewcząt, które opisano w rozdziale 2.3. W każdym z krajów partnerskich zorganizowano dwie grupy fokusowe, w których uczestniczyło łącznie ponad 120 osób, w celu uzyskania informacji na temat poziomu dyskryminacji doświadczanej przez kobiety muzułmańskie oraz postrzegania kobiet muzułmańskich w społeczeństwie.⁶

W sześciu krajach partnerskich zorganizowano 13 wydarzeń, których celem było wspieranie dialogu i spójności społecznej w lokalnej społeczności. Takie wydarzenia, odbywające się zarówno offline, jak i online (ze względu na pandemię), były organizowane w formie wirtualnych wycieczek, sesji kulinarnych, wycieczek w góry, pikników itp.

Na poziomie UE, projekt uruchomił działania rzecznicze skierowane do członków Parlamentu Europejskiego (MEP) i kluczowych interesariuszy UE, przenosząc dyskusję, rozpoczętą na poziomie lokalnym, na poziom europejski. W szczególności, niektórzy posłowie podpisali wspólne oświadczenie, w którym zobowiązali się do egzekwowania ram prawnych UE i promowania dyrektywy UE w celu wypełnienia luki w prawnej ochronie przed aktami dyskryminacji ze względu na religię, orientację seksualną, wiek i niepełnosprawność we wszystkich obszarach.

W ramach działań rzeczniczych projektu opracowany został również zestaw narzędzi rzeczniczych do zapobiegania islamofobii, zawierający wskazówki dotyczące budowania strategii rzeczniczej.⁷

Ponadto, 21 września 2021 r., w Europejskim Dniu Walki z Islamofobią, w Brukseli odbyły się rozmowy na temat polityki UE, podczas których omawiano przyszłe polityki europejskie z kluczowymi podmiotami.

Jeden z pakietów roboczych projektu został poświęcony zapobieganiu islamofobii wśród młodych ludzi („Zapobieganie Islamofobii wśród młodych ludzi”). W każdym z sześciu krajów partnerskich młodzi ludzie w wieku 12-18 lat, muzułmanie i niemuzułmanie, zostali zachęcani do refleksji nad

⁶ Raport z badania MEET jest dostępny pod tym linkiem: https://meet-project.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2021/11/FADV_Survey-analysis-report.pdf

⁷ Zestaw narzędzi rzeczniczych MEET jest dostępny pod tym linkiem: <https://meet-project.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2021/10/Advocacy-Toolkit.pdf>

stereotypami i uprzedzeniami, z jakimi spotykają się muzułmańskie kobiety i dziewczęta, oraz do stworzenia kontrnarracji zdolnej do zapobiegania i zwalczania islamofobii. Odkryło się to przy udziale ekspertów w dziedzinie opowiadania historii za pomocą technologii filmowych, a także dzięki kobietom i dziewczętom, które podzieliły się swoimi historiami i doświadczeniami.⁸ Młodzież wzięła udział w laboratoriach tworzenia filmów wideo, a na koniec wyprodukowała odcinki europejskiego serialu internetowego.⁹

Ponadto w sześciu krajach młodzież uczestniczyła w debatach edukacyjnych mających na celu rozwijanie kompetencji miękkich, a w szczególności zdolności do komunikowania się i prowadzenia dyskusji publicznych. Wreszcie, niektórzy z młodych ludzi zaangażowanych w budowę ścieżki kontrnarracji i przeszkolonych w zakresie debaty jako narzędzia partycypacji młodzieży, zostali Obrońcami Równości, występując przeciwko rasizmowi i islamofobii oraz promując pozytywną narrację w mediach społecznościowych wśród swoich rówieśników.

Ponadto w krajach partnerskich zorganizowano seminaria internetowe na temat budowania potencjału organizacji młodzieżowych, których celem było promowanie aktywnego zaangażowania innych młodych ludzi w zwalczanie nienawiści skierowanej przeciwko muzułmanom. Powstał również dokument zawierający wytyczne wspierające organizacje i grupy młodzieżowe w podnoszeniu świadomości na temat zagrożeń związanych z islamofobią oraz w budowaniu konkretnych działań mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku.¹⁰

Wreszcie, w ramach pakietu roboczego „Zwiększanie skali kampanii kontrnarracji”, w 6 krajach promowana była kampania kontrnarracji pod nazwą „Patrz poza uprzedzenia”, mająca na celu zapobieganie islamofobii poprzez dekonstrukcję stereotypów, skierowana do młodzieży i ogółu społeczeństwa. Kampania ta została zainaugurowana filmem wideo zilustrowanym przez rysowniczkę Takouę Ben Mohamed, dziennikarkę graficzną i ilustratorkę, która za pomocą komiksu i ironii zdecydowała się mówić o integracji i dialogu między kulturami, walcząc w ten sposób z dyskryminacją związaną z jej decyzją o noszeniu chusty. W ramach kampanii promowany jest europejski serial internetowy wyprodukowany przez młodzież zaangażowaną w projekt.

1.4 Metodologia i korzystanie z podręcznika

Pierwszy rozdział jest rozdziałem wprowadzającym. Paragraf 1.1 wyjaśnia, dlaczego Projekt MEET jest potrzebny, zaczynając od kwestii islamofobii, a w szczególności islamofobii wobec kobiet i dziewcząt, która jest przedmiotem rozdziału 2.

⁸ W rozdziale 2.2 można znaleźć listę stereotypów i błędnych przekonań na temat muzułmańskich kobiet i dziewcząt opracowaną w ramach projektu w celu przedyskutowania jej z młodzieżą i promowania kontrnarracji.

⁹ Serial został udostępniony na kanale Projektu MEET na YT: <https://www.youtube.com/c/MEETProjectEU>

¹⁰ Angielska wersja wytycznych jest dostępna pod następującym linkiem: https://meet-project.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2021/11/FADV_LineeGuida_Meet_EN.pdf

W paragrafie 1.2 opisano sam projekt, od partnerstwa do celu i sposobu funkcjonowania projektu wraz z jego głównymi działaniami. W kolejnym paragrafie (1.3) przedstawiono rezultaty projektu według stanu na listopad 2021 r. (w momencie opracowywania niniejszego podręcznika).

Rozdział 2 poświęcono głównemu tematowi projektu i niniejszego podręcznika, czyli islamofobii ze względu na płeć, począwszy od koncepcji islamofobii (2.1), po konkretne przejawy islamofobii wobec kobiet i dziewcząt (2.2) poparte danymi. Przedstawiono listę głównych stereotypów i błędnych przekonań na temat kobiet muzułmańskich wypracowanych w ramach projektu (2.2), jak również badanie przeprowadzone w ramach projektu dotyczące islamofobii wobec kobiet i dziewcząt, począwszy od metodologii, a skończywszy na głównych ustaleniach (2.3).

Trzeci rozdział poświęcony jest krajowym studiom przypadku, które dostarczają informacji i danych na temat islamofobii, również islamofobii ze względu na płeć, w krajach partnerskich, ze szczególnym uwzględnieniem ustawodawstwa i praktyk dotyczących kobiet i dziewcząt oraz działań mających na celu zapobieganie i zwalczanie tego typu dyskryminacji. Paragrafy stanowią wkład partnerów projektu, którzy również wspominają pracę wykonaną przez Lokalne Obserwatoria Islamofobii, jak również grupy fokusowe zorganizowane w ramach badania, co stanowi jedno z działań wdrożonych w ramach projektu.

Treść rozdziałów 4 i 5 stanowi wkład partnera FEMYSO, skupiający się na interwencjach politycznych oraz dostarczaniu zasobów i narzędzi informacyjnych.

Niniejszy podręcznik został opracowany dla organizacji społeczeństwa obywatelskiego, organizacji młodzieżowych i działaczy praw człowieka walczących z rasizmem i dyskryminacją, w celu dostarczenia pewnych informacji i danych na temat islamofobii, a w szczególności islamofobii zróżnicowanej przez płeć, w celu wsparcia ich w pracy nad zapobieganiem i zwalczaniem tego zjawiska poprzez podnoszenie świadomości, promowanie kontrnarracji i ogólnie projektowanie działań mających na celu przeciwdziałanie temu zjawisku. Praca wykonana w ramach Projektu MEET oferuje przykłady działań, które można wdrożyć, jak również dostarcza pewnych danych związanych z tym zagadnieniem w sześciu krajach partnerskich, które mogą być pomocne dla organizacji i aktywistów pracujących w tej dziedzinie.

Rozdział 2 - Islamofobia i islamofobia zróżnicowana przez płeć

2.1 Definicje i ramy koncepcyjne

Europejska Sieć Przeciwko Rasizmowi [European Network Against Racism, ENAR] definiuje islamofobię w następujący sposób:

Muzułmanie lub osoby postrzegane jako muzułmanie cierpią z powodu dyskryminacji, stygmatyzacji i wykluczenia we wszystkich dziedzinach życia, takich jak zatrudnienie, edukacja, szkolenie zawodowe, usługi i udział w życiu politycznym, ale także z powodu przemocy i

wypowiedzi o charakterze rasistowskim, zwłaszcza w Internecie. Islamofobia jest szczególną formą rasizmu, z którą należy walczyć.¹¹

Runnymede podaje zarówno krótką definicję islamofobii jako „antymuzułmańskiego rasizmu”, jak i dłuższą, która opiera się na definicji rasizmu według Organizacji Narodów Zjednoczonych:

Islamofobia oznacza jakiegokolwiek rozróżnienie, wykluczenie, ograniczenie lub uprzywilejowanie muzułmanów (lub osób postrzeganych jako muzułmanów), którego celem lub skutkiem jest zniweczenie lub naruszenie uznania, korzystania lub wykonywania, na zasadzie równości, praw człowieka i podstawowych wolności w życiu politycznym, gospodarczym, społecznym, kulturalnym lub w jakiegokolwiek innej dziedzinie życia publicznego.¹²

Jak pokazują ostatnie badania, nietolerancja i dyskryminacja muzułmanów są trwałymi zjawiskami w społeczeństwach europejskich, gdzie muzułmanie są często kojarzeni z terroryzmem i ekstremizmem, a obecność społeczności muzułmańskich jest często postrzegana jako zagrożenie dla tożsamości narodowej, co prowadzi do przestępstw na podłożu nienawiści wobec nich.¹³

Dowodem na nieprzychylnie spojrzenie na imigrację muzułmańską w Europie jest sprzeciw opinii publicznej wobec dalszej migracji z krajów muzułmańskich, a także wskazanie, że populacja muzułmanów jest znacznie przeszacowana.¹⁴

Nienawiść do muzułmanów została spotęgowana przez niektóre media i dyskursy polityczne, a wysoki odsetek islamofobicznych ataków w większości krajów Europy ma miejsce za pośrednictwem Internetu, przy czym media społecznościowe potęgują mowę nienawiści, ponieważ opierają się na anonimowości i wykorzystują fałszywe i bezpodstawne informacje.

Wyniki działań monitorujących wdrażanie Kodeksu postępowania Komisji Europejskiej w sprawie zwalczania mowy nienawiści w Internecie pokazują, że nienawiść antymuzułmańska, wraz z ksenofobiczną nienawiścią wobec uchodźców i migrantów, regularnie znajduje się na szczycie listy najbardziej rozpowszechnionych przyczyn nietolerancji.¹⁵

Jak podkreślono w drugim badaniu Unii Europejskiej na temat mniejszości i dyskryminacji (*Muslims – Selected Findings*), w ramach którego przeanalizowano doświadczenia ponad 10500

¹¹ <https://www.enar-eu.org/Islamophobia>

¹² Farah Elahi & Omar Khan, Introduction: What is Islamophobia?, s. 7, Islamophobia: Still a challenge for us all, a 20th anniversary report, red. Farah Elahi & Omar Khan, Runnymede, 2017: <https://www.runnymedetrust.org/uploads/Islamophobia%20Report%202018%20FINAL.pdf>

¹³ European Islamophobia Report 2019, red. Enes Bayrakli & Farid Hafez, SETA: https://www.islamophobiaeurope.com/wp-content/uploads/2020/06/EIR_2019.pdf; Eastern and Western European differ on importance of religion, views of minorities, and key social issues, Pew Research Center, 2018: <https://www.pewforum.org/2018/10/29/eastern-and-western-europeans-differ-on-importance-of-religion-views-of-minorities-and-key-social-issues/>

¹⁴ What do Europeans think about Muslim immigration?, Chatham House, 2017: <https://www.chathamhouse.org/2017/02/what-do-europeans-think-about-muslim-immigration>; Perils of perception 2018, Ipsos MORI: <https://www.ipsos.com/sites/default/files/ct/news/documents/2018-12/ipsos-mori-perils-of-perception-2018.pdf>

¹⁵ COMMISSION STAFF WORKING DOCUMENT Countering racism and xenophobia in the EU: fostering a society where pluralism, tolerance and non-discrimination prevail, marzec 2019: [https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD\(2019\)110&lang=en](https://ec.europa.eu/transparency/documents-register/detail?ref=SWD(2019)110&lang=en) Patrz także: Fifth monitoring on the application of the Code of Conduct for countering illegal hate speech online, European Commission Directorate General for Justice and Consumers, czerwiec 2020: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/codeofconduct_2020_factsheet_12.pdf

imigrantów identyfikujących się jako muzułmanie i ich potomków w 15 państwach członkowskich UE, muzułmanie spotykają się z dyskryminacją w różnych kontekstach, a w szczególności podczas poszukiwania pracy, w miejscu pracy, a także gdy próbują uzyskać dostęp do usług publicznych lub prywatnych.¹⁶

Jak podkreślono w badaniu, nazwisko, kolor skóry i noszenie symboli religijnych, takich jak chusta, może prowadzić do dyskryminacji i prześladowania.¹⁷

Co istotne, przypadki islamofobii w Europie są niedostatecznie zgłaszane. Według badania EU-MIDIS, tylko jeden na dziesięciu muzułmańskich respondentów zgłosił policji, innym organizacjom lub służbom ostatni przypadek prześladowania motywowanego nienawiścią. Jednocześnie zaledwie 4% wszystkich muzułmańskich respondentów, którzy doświadczyli dyskryminacji, zgłosiło ten incydent do organu ds. równości, instytucji zajmującej się prawami człowieka lub instytucji praw socjalnych.¹⁸

Wśród przyczyn niezgłaszania incydentów jest niska świadomość istnienia takich organów, a także niezadowolenie ze sposobu, w jaki policja zajęła się daną sprawą. Co istotne, głównym powodem, dla którego muzułmańscy respondenci nie zgłaszają incydentów, jest przekonanie, że w wyniku zgłoszenia nic się nie zmieni lub nie wydarzy.¹⁹

2.2 Przejawy islamofobii uwarunkowanej płcią

W obecnej sytuacji kobiety i dziewczęta muzułmańskie w Europie doświadczają dyskryminacji z więcej niż jednego powodu, tzw. dyskryminacji wielokrotnej lub interseksjonalnej.

Aspekt interseksjonalności jest kluczowy, jeśli chodzi o kwestię dyskryminacji kobiet muzułmańskich. Co istotne, jak zauważa Agencja Praw Podstawowych, „zajmowanie się dyskryminacją z perspektywy jednej przyczyny nie pozwala na uchwycenie lub odpowiednie potraktowanie różnych przejawów nierównego traktowania, z jakimi ludzie mogą się spotkać w życiu codziennym”.²⁰

Kobiety muzułmańskie mogą być dyskryminowane ze względu na płeć, religię, pochodzenie etniczne, ubiór itd. Kiedy muzułmanki noszą chustę, są jeszcze bardziej narażone na dyskryminację, ponieważ ich przynależność do społeczności muzułmańskiej jest widoczna.

Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) podaje w swoich ustaleniach, że muzułmanki są bardziej narażone na dyskryminację i prześladowanie, w szczególności jeśli noszą symbole religijne: ponad jedna trzecia muzułmanek noszących chustę lub nikab w miejscach publicznych doświadczyła niewłaściwego wpatrywania się lub obraźliwych gestów na przestrzeni 12 miesięcy

¹⁶ EU-MIDIS II, Second European Union Minorities and Discrimination Survey, Muslims - Selected findings, 2017, s. 7: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-eu-minorities-survey-muslims-selected-findings_en.pdf

¹⁷ Ibid.

¹⁸ Ibid..

¹⁹ Ibid.

²⁰ Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA), Fundamental Rights Report, 2017, s. 68: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2017-fundamental-rights-report-2017_en.pdf

przed badaniem.²¹ Ówczesny europejski komisarz ds. sprawiedliwości, konsumentów i równouprawnienia płci wyraził głębokie zaniepokojenie tymi wynikami.²²

Stereotypy i uprzedzenia często leżą u podstaw dyskryminacji i przemocy wobec osób wyznania muzułmańskiego, co jest szczególnie prawdziwe w przypadku kobiet muzułmańskich.

Kobiety muzułmańskie są przedstawiane w mediach i postrzegane przez opinię publiczną jako uległe, a jednocześnie jako odpowiedzialne za konserwatywne postrzeganie kobiet. Badaczka Laura Navaro stwierdza, że muzułmanki są przedstawiane jako „ofiary własnej kultury i zagrożenie dla naszej”.²³

Poniżej znajduje się lista niektórych stereotypów i błędnych przekonań na temat muzułmańskich kobiet i dziewcząt, która została opracowana przez koordynatora projektu MEET w oparciu o wyniki badań grup fokusowych. Lista ta została również wykorzystana podczas laboratoriów tworzenia filmów wideo z młodzieżą, kluczowego działania w ramach Projektu MEET, w celu przedyskutowania istniejących stereotypów na temat muzułmańskich kobiet i dziewcząt oraz promowania kontrnarracji.²⁴

---POCZĄTEK LISTY

STEREOTYPY I BŁĘDNE PRZEKONANIA NA TEMAT MUZUŁMAŃSKICH KOBIEI I DZIEWCZĄT:

KONTRNARRACJA

- **Muzułmańskie kobiety i dziewczęta są uciśnione, uległe i nie mają żadnych praw**

Obraz muzułmanki, który dominuje w dyskursie publicznym, to obraz kobiety uciśnionej i uległej, pozbawionej możliwości działania. Zobacz w szczególności następujące trzy stereotypy.

- **Muzułmańskie kobiety i dziewczęta są zmuszane do noszenia chust**

Chociaż niektóre muzułmanki są zmuszane do noszenia chusty, inne decydują się na to dobrowolnie. Każda kobieta nosząca chustę ma inną historię. Istnieje błędne założenie, że zakrywanie ciała nie może być synonimem wolności w szerszym kontekście kontroli ciał kobiet. Zmuszanie kobiet do odsłaniania się jest równie brutalne jak zmuszanie ich do zasłaniania się.

²¹ EU-MIDIS II, s. 13.

²² Muslims in the EU: high levels of trust despite pervasive discrimination, komunikat prasowy FRA, 21 września 2017: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/pr-2017-muslim-trust-despite-discrimination_en.pdf

²³ L. Navaro, Islamophobia and Sexism: Muslim Women in the Western Mass Media, Human Architecture: Journal of the Sociology of Self-Knowledge: Vol. 8: wyd. 2, Artykuł 10.

²⁴ Do listy dołączono kilka sugerowanych lektur: Debunking myths on women's rights, Muslim women, feminism and Islamophobia in Europe [*Obalenie mitów na temat praw kobiet, kobiet muzułmańskich, feminizmu i islamofobii w Europie*], publikacja w ramach projektu ENAR pod tytułem „Forgotten Women: the impact of Islamophobia on Muslim women”: https://www.enar-eu.org/IMG/pdf/debunkingmyths_lr_final.pdf; Naaz Rashid, „Everyone is a feminist when it comes to Muslim women: Gender and Islamophobia”, ss. 61-64, Islamophobia: Still a challenge for us all, a 20th-anniversary report, red. Farah Elahi i Omar Khan, Runnymede, 2017: <https://www.runnymedetrust.org/uploads/Islamophobia%20Report%202018%20FINAL.pdf>; Islamophobia. The nature of anti-Muslim prejudice, ss. 4-12, Islamophobia: a challenge for us all, Runnymede Trust, 1997: <https://www.runnymedetrust.org/companies/17/74/Islamophobia-A-Challenge-for-Us-All.html>

Co więcej, nie wszystkie muzułmanki noszą chustę.

- **Kobiety i dziewczęta muzułmańskie są niewykształcone i zależne ekonomicznie**

Wiele kobiet muzułmańskich ma silną pozycję i odgrywa aktywne role w swoim społeczeństwie, jednak rzadko jest to uwidoczniane.

Patriarchat dotyka kobiety muzułmańskie, tak jak wszystkie inne kobiety na świecie, nie tylko w obrębie wspólnot muzułmańskich, ale także poza nimi, powodując trudności w dostępie do dróg prowadzących do emancypacji, takich jak edukacja i zatrudnienie.

- **Kobiety i dziewczęta muzułmańskie są narażone na przemoc domową, przymusowe małżeństwa, przemoc motywowaną honorem, okaleczanie żeńskich narządów płciowych**

Chociaż istnieją błędne interpretacje świętych tekstów islamskich, które są wykorzystywane do usprawiedliwiania przemocy domowej, przemoc dotyka wszystkie kobiety na całym świecie. Ponadto, przemoc motywowana „honorem” i okaleczanie żeńskich narządów płciowych są błędnie kojarzone z islamem, a przymusowe małżeństwo jest sprzeczne z zasadami islamu.

- **Muzułmańskie kobiety i dziewczęta są niebezpieczne, popierają przemoc i terroryzm**

Chusta/zasłona (w szczególności nikab i burka) budzi obawy dotyczące bezpieczeństwa i jest kojarzona z ekstremizmem, co sprawia, że muzułmanki są postrzegane jako potencjalne ekstremistki.

- **Muzułmańskie kobiety i dziewczęta są konserwatywne**

Kobiety muzułmańskie nie są konserwatywne i „zacofane” tylko dlatego, że prowadzą styl życia oparty na wartościach religijnych. Istnieją różne interpretacje islamu. Są muzułmanki o postępowych poglądach, które odczytują święte teksty islamskie z perspektywy kobiety i pokazują, że muzułmanki mogą egzekwować swoje prawa w ramach islamu (feminizm islamski).

- **Muzułmańskie kobiety i dziewczęta są obcokrajowcami/migrantami/uchodźczyniami**

Kobiety muzułmańskie niekoniecznie są cudzoziemkami, migrantkami czy uchodźczyniami, jak często się je postrzega.

- **Muzułmańskie kobiety i dziewczęta stanowią monolityczny blok**

Uznanie różnorodności wśród kobiet muzułmańskich, poprzez przeciwstawienie się uproszczonym narracjom na ich temat, jest kluczem do walki z ich stygmatyzacją.

---KONIEC LISTY

Co istotne, stereotypowy wizerunek muzułmanek w dyskursie publicznym stanowi podatny grunt dla aktów dyskryminacji i przemocy wobec nich. Kobiety muzułmańskie są często przedstawiane w sposób monolityczny, bez ukazania ich jako różnorodnej i heterogenicznej grupy.²⁵

²⁵ ENAR, Forgotten women.

Jak podkreślono w raporcie ENAR p.t. „Forgotten women” [„Zapomniane kobiety”], „to głównie kobiety płacą za islamofobię w Europie”.²⁶ W rzeczywistości w większości krajów są one bardziej narażone na przestępstwa z nienawiści i na obelgi niż muzułmańscy mężczyźni, zwłaszcza jeśli noszą chustę na głowie.²⁷

Zatrudnienie jest jednym z głównych obszarów dyskryminacji, ponieważ kobiety muzułmańskie podlegają trzem rodzajom kar: karom ze względu na płeć, karom ze względu na pochodzenie etniczne i karom ze względów religijnych. Chusta jest dodatkową przeszkodą w znalezieniu pracy i jej utrzymaniu.²⁸

Jak podkreślono w raporcie ENAR, kobiety muzułmańskie cierpią z powodu tych samych nierówności co inne kobiety (w zatrudnieniu oraz w odniesieniu do przemocy werbalnej i fizycznej), ale są one potęgowane przez dodatkowe czynniki (postrzeganej) przynależności religijnej i/lub pochodzenia etnicznego, jednak podejmuje się bardzo niewiele czynności, aby zebrać kompleksowe dane i zająć się tą intersekcyjną formą rasizmu.²⁹

2.3 Badanie na temat islamofobii wobec kobiet i dziewcząt³⁰

W ramach pakietu roboczego Projektu MEET „Wzmocnienie działań zbiorowych w Europie” przeprowadzono badanie dotyczące islamofobii wobec kobiet i dziewcząt, co przyczyniło się do realizacji następujących celów:

- 1) wspieranie dialogu i tworzenie koalicji pomiędzy wspólnotami w Europie;
- 2) promowanie wzmocnienia ram prawnych UE w zakresie islamofobii.

W każdym z sześciu krajów biorących udział w projekcie zorganizowano dwie grupy fokusowe. Jedna grupa fokusowa była skierowana do muzułmanek i dziewcząt, a druga do niemuzułmanów (kobiet i mężczyzn), w celu uzyskania informacji na temat poziomu dyskryminacji, jakiej doświadczają muzułmanie, a w szczególności muzułmanki, oraz sposobu ich postrzegania w społeczeństwie.³¹

Główne obszary badań były następujące:

²⁶ Women are the first to pay the price of Islamophobia in Europe, komunikat prasowy ENAR, 26 maja 2016: <https://www.enar-eu.org/Women-are-the-first-to-pay-the-price-of-Islamophobia-in-Europe>

²⁷ ENAR, Forgotten women.

²⁸ Ibid.

²⁹ Ibid.

³⁰ Raport z badania MEET jest dostępny pod tym linkiem: https://meet-project.alberodellavita.org/wp-content/uploads/2021/11/FADV_Survey-analysis-report.pdf

³¹ Na Węgrzech grupa fokusowa z muzułmańskimi kobietami i dziewczętami została podzielona na dwie sesje, aby dostosować ją do kolidujących harmonogramów uczestniczek. Dodatkowo SVF stworzyła ankietę internetową, aby dotrzeć do większej liczby osób.

1) Poglądy i opinie muzułmańskich kobiet i dziewcząt na temat islamofobii i dyskryminacji, ze szczególnym uwzględnieniem: dyskryminacji w szkole, dyskryminacji w pracy, dyskryminacji w społeczeństwie obywatelskim;

2) Stereotypy związane z muzułmańskimi kobietami i dziewczętami oraz burza mózgów na temat sposobów ich dekonstrukcji.

Jako część wytycznych dla organizatorów w każdym kraju partnerskim, koordynator nakreślił zestaw pytań (patrz poniżej), który udostępniono partnerom w celu ułatwienia zbierania odpowiedzi i opracowywania analiz.

W razie potrzeby pytania zostały zrewidowane i dostosowane do konkretnego kontekstu.

Grupy fokusowe zostały zorganizowane w okresie od listopada 2019 r. do czerwca 2020 r. Wraz z wybuchem pandemii, w celu zapewnienia bezpieczeństwa uczestników, działania przeniesiono do Internetu, wykorzystując narzędzia wideokonferencyjne.

W kilku przypadkach do uczestników zostały wysłane kwestionariusze.

W każdej grupie fokusowej uczestniczyło średnio 10 osób, w sumie ponad 120 osób.³²

Koordynator zebrał raporty z badań od partnerów w celu sporządzenia analizy.

---POCZĄTEK ZESTAWU PYTAŃ

ZESTAW PYTAŃ DLA GRUP FOKUSOWYCH Z UDZIAŁEM KOBIET I DZIEWCZĄT MUZUŁMAŃSKICH

1. Co islamofobia oznacza dla Ciebie?
2. Czy Ty (lub Twoje znajome) byłyście kiedykolwiek ofiarami dyskryminacji jako muzułmanki? (Twoje doświadczenia, odczucia... czy powodem było noszenie hidżabu?)
3. Jeśli tak, to jakiego rodzaju była to dyskryminacja (zniewaga, napaść...) i w jakim kontekście (miejsce pracy, szkoła/universytet, na ulicy, w sklepie, na portalach społecznościowych poprzez mowę nienawiści)? Jeśli nie, co by Cię denerwowało?
4. Jakie są według Ciebie przyczyny islamofobii?
5. Jakie są według Ciebie stereotypy na temat muzułmanek?
6. Czy uważasz, że system edukacji narodowej pomaga w przedstawianiu Twojej kultury i wartości? Czy czujesz, że Twoja kultura i religia są szanowane?
7. Czy czujesz się swobodnie wyrażając swoją opinię w przestrzeni publicznej?
8. Jakie są według Ciebie konsekwencje islamofobii?

³² Ponadto SVF kontynuuje zbieranie odpowiedzi na ankietę internetową: 42 osoby wzięły udział w tym badaniu (ostatnia aktualizacja październik 2020).

9. Jak myślisz, co mogłoby pomóc w walce z tym zjawiskiem? Jak wyglądają Twoje starania, aby zmienić obecną sytuację (możliwe rozwiązania)?
10. Dlaczego zgodziłaś się wziąć udział w tej grupie fokusowej? Jaka według Ciebie może być wartość dodana takiej grupy fokusowej w kontekście Twojej sytuacji?

ZESTAW PYTAŃ DLA GRUP FOKUSOWYCH Z UDZIAŁEM NIEMUŻŁMANÓW

1. Co islamofobia oznacza dla Ciebie?
2. Czy Ty (lub Twoi znajomi) byliście/byłyście kiedykolwiek świadkami dyskryminacji wobec muzułmanek? (Twoje doświadczenia, odczucia...) Czy coś zrobiłaś/-aś?
3. Jakiego rodzaju (obraza, napaść...) dyskryminacji mogą doświadczyć muzułmanki w miejscu pracy, szkole/universytecie, na ulicy, w sklepach, na portalach społecznościowych?
4. Jakie są według Ciebie przyczyny islamofobii?
5. Jakie są według Ciebie stereotypy na temat muzułmanek?
6. Czy uważasz, że system edukacji narodowej pomaga w przekazywaniu wartości różnorodności, szacunku między kulturami i informacji o islamie?
7. Jakie są według Ciebie konsekwencje islamofobii?
8. Jak myślisz, co mogłoby pomóc w walce z tym zjawiskiem? Jak wyglądają Twoje starania, aby zmienić obecną sytuację (możliwe rozwiązania)?
9. Dlaczego zgodziłaś/-aś się wziąć udział w tej grupie fokusowej? Jaka według Ciebie może być wartość dodana takiej grupy fokusowej w kontekście Twojej sytuacji?
10. Czy uważasz, że większy szacunek dla innych kultur i religii mógłby przynieść poprawę dla całego społeczeństwa?
11. Czy potrafisz wymienić pozytywny wkład muzułmanów w życie społeczne?

---KONIEC ZESTAWU PYTAŃ

Poniżej przedstawiono główne ustalenia i wnioski z analizy badania w ramach Projektu.

Na pytanie, co oznacza dla nich islamofobia, w obu typach grup fokusowych uczestnicy uważają, że islamofobia to strach przed islamem i wynika z braku informacji i wiedzy o islamie, co prowadzi do wykluczenia społecznego. Co istotne, w grupach fokusowych kobiet muzułmańskich obok terminu strach pojawił się również termin nienawiść, co podkreśla, że to, czego doświadczają muzułmanie i muzułmanki, to raczej wrogość.

Wraz z rozprzestrzenianiem się fałszywych wiadomości i mowy nienawiści, rola mediów i propagandy politycznej w podsycaniu antymuzułmańskiej nienawiści jest postrzegana jako kluczowa przez uczestników obu typów grup fokusowych.

Co ciekawe, jeśli chodzi o określenie przyczyn islamofobii, rozmowy w grupach fokusowych niemuzułmanów koncentrowały się również na kwestii migracji i postrzeganego zagrożenia dla własnej tożsamości. Rzeczywiście, w niektórych krajach propaganda polityczna podsyciła nienawiść do społeczności islamskich i ułatwia fałszywe utożsamianie muzułmanów z migrantami, tym samym wspierając takie wnioski: „Muzułmanie są obcokrajowcami, którzy chcą najechać nasz kraj i wypaczyć naszą kulturę”.

Podczas sesji grup fokusowych pojawiło się wiele stereotypów i błędnych przekonań na temat muzułmanek, które można podsumować w następujący sposób:³³

- ❖ Muzułmańskie kobiety i dziewczęta są uciśnione, uległe i nie mają żadnych praw
- ❖ Muzułmańskie kobiety i dziewczęta są zmuszane do noszenia chust
- ❖ Kobiety i dziewczęta muzułmańskie są niewykształcone i zależne ekonomicznie
- ❖ Kobiety i dziewczęta muzułmańskie są narażone na przemoc domową, przymusowe małżeństwa, przemoc motywowaną honorem, okaleczanie żeńskich narządów płciowych
- ❖ Muzułmańskie kobiety i dziewczęta są niebezpieczne, popierają przemoc i terroryzm
- ❖ Muzułmańskie kobiety i dziewczęta są konserwatywne
- ❖ Muzułmańskie kobiety i dziewczęta są obcokrajowcami/migrantami/uchodźcami
- ❖ Muzułmańskie kobiety i dziewczęta stanowią monolityczny blok

Jeśli chodzi o akty dyskryminacji, których doświadczają muzułmanki, ze wskazań obu typów grup fokusowych wynika, że mają one miejsce w ogólnie pojętej przestrzeni publicznej, w tym w zakładach pracy, szkołach i uniwersytetach, w sporcie, w urzędach i obiektach publicznych, na ulicach, w sklepach, w transporcie publicznym, w mediach społecznościowych, w propagandzie państwowej, i że występują głównie w formie werbalnej. Co ważne, muzułmanki, które noszą chustę, są bardziej narażone na dyskryminację, ponieważ ich przynależność do społeczności muzułmańskiej jest widoczna.

Z grup fokusowych kobiet muzułmańskich wynikało, że większość kobiet nie czuje się swobodnie wyrażając publicznie swoje opinie, jak również, że muzułmanki muszą ciągle uzasadniać swoje działania i wybory.

Na pytanie, czy państwowe systemy edukacji promują różnorodność i przedstawiają muzułmańską kulturę i wartości, oba rodzaje grup fokusowych wskazały, że krajowe systemy edukacji w krajach objętych badaniem wykazują pod tym względem deficyty. Uczestnicy stwierdzili, że w szkołach jest mało lub nie ma żadnych informacji na temat islamu, jak również występują negatywne narracje, które torują drogę do dyskryminacji w ramach systemu, który

³³ Lista ta została opracowana przez koordynatora Projektu MEET, również w oparciu o wyniki badań grup fokusowych, w celu wykorzystania jej podczas laboratoriów tworzenia filmów wideo z młodzieżą, aby przedyskutować istniejące stereotypy na temat muzułmańskich kobiet i dziewcząt oraz promować kontrnarrację.

ciągle oddziela różne społeczności, a w rezultacie jesteśmy „my” i są „oni”. Co więcej, w niektórych przypadkach muzułmańskie kobiety i dziewczęta nie mają nawet dostępu do systemu edukacji, gdyż muszą zdjąć chustę, aby do niego dołączyć.

Wśród konsekwencji islamofobii uczestnicy wymieniali brak spójności społecznej, zamknięcie się na islam i muzułmanów, a także eskalację dyskryminacji i przemocy. W szczególności dyskryminacja na poziomie zatrudnienia była podkreślana w obu rodzajach grup fokusowych.

W grupach fokusowych kobiet muzułmańskich wspomniano o poczuciu izolacji, jakiego doświadczają muzułmanie, a także o „efekcie zaskoczenia”, kiedy dowiadujemy się, że muzułmanie mogą zajmować ważne stanowiska w społeczeństwie.

W grupach fokusowych niemuzułmanów wspomniano o wzmacnianiu stereotypów i wykorzystywaniu przez niektóre partie polityczne.

Wreszcie, jeśli chodzi o sposoby zwalczania islamofobii, we wszystkich grupach fokusowych uczestnicy podkreślali znaczenie dialogu i bezpośredniej interakcji między muzułmanami i niemuzułmanami, zgadzając się, że spotkania mogą pomóc w dekonstrukcji stereotypów dotyczących islamu i muzułmanów, a w szczególności muzułmanek.

Potrzebna jest również zmiana sposobu przedstawiania islamu i muzułmanów przez media. Ważne jest, aby podkreślać pozytywny wkład muzułmanów i muzułmanek w życie społeczne. Pytając uczestników grup fokusowych niemuzułmanów o pozytywny wkład muzułmanów w życie społeczne, uzyskano kilka odpowiedzi.

W grupach fokusowych wskazano, że konieczne są działania w systemach edukacyjnych w celu uwzględnienia różnorodności, jak również zachęcanie młodzieży do krytycznego myślenia.

Podsumowując, zorganizowane grupy fokusowe stały się okazją do wymiany doświadczeń i odczuć między uczestnikami, do zebrania danych do pracy nad sposobami dekonstrukcji stereotypów i zwalczania islamofobii, w szczególności wobec kobiet i dziewcząt. Ponadto, potrzeba prawdziwego spotkania między społecznościami i wzajemnego wsparcia wśród kobiet okazała się kluczowa.

Rozdział 3 - Krajowe studia przypadków

3.1 Belgia

„Islamofobia jest zjawiskiem, którego istnieniu nie można już zaprzeczyć: od jej wpływu na zatrudnienie, dostęp do mieszkalnictwa czy nawet szkoły, po akty nienawiści, takie jak wandalizm wobec meczetów - takie są fakty. Przybiera to jednak różne formy w różnych częściach świata lub Europy”³⁴.

W regionie Brukseli żyją obok siebie różne społeczności, w tym muzułmańskie. Są one jednak stygmatyzowane i zamykane w stereotypach, które są silnie zakorzenione w mentalności. Do tego stopnia, że ludzie uwewnętrzniają dyskryminację, której są ofiarami. Można to wyjaśnić tendencyjnym obrazem islamu i muzułmanów przekazywanym przez media i portale społecznościowe. Nieporozumienia i dezinformacja przyczyniają się do powstawania uprzedzeń wobec muzułmanów, a w szczególności dziewcząt i kobiet, z powodu widoczności ich przekonań religijnych, kiedy noszą chustę.

Praca CRACIS³⁵ i konsultacje przeprowadzone w tym kontekście ujawniły niepokojący fakt: system edukacji w regionie Brukseli, daleki od promowania integracji, wydaje się wzmacniać istniejące uprzedzenia poprzez przyjmowanie nauczania stosunkowo skoncentrowanego na Europie. Opiera się na postępowym argumencie wzywającym do takich wartości jak równość, emancypacja, wolność i sekularyzm.

Panuje domniemanie o niezgodności z tymi wartościami, jeśli tylko dana osoba jest muzułmaninem.

Nie dalej jak w tym roku studentkom noszącym chustę, które chciały zapisać się na uniwersytet w Brukseli, odmówiono przyjęcia ze względu na przepisy uczelni zabraniające noszenia symboli religijnych lub filozoficznych.

W związku z tym złożyły one wniosek o zastosowanie środków tymczasowych w celu uzyskania zniesienia tego zakazu. Przewodniczący sądu zwrócił się do Rady Konstytucyjnej z pytaniem prejudycjalnym: czy dekret Wspólnoty Francuskiej z dnia 31 marca 1994 r. określający neutralność edukacji jest zgodny z art. 19, 23 i 24 Konstytucji (wolność wyznania, prawo do życia zgodnego z godnością ludzką i neutralność edukacji) w stopniu zezwalającym organowi organizacyjnemu na ustanowienie takich regulacji? Studentki twierdziły, że rozporządzenie stanowiło ingerencję w ich prawa podstawowe nieprzewidzianą w ustawie i że uniemożliwiło im kontynuowanie studiów zgodnie z ich przekonaniem religijnymi³⁶.

Uniwersytet i miasto Bruksela, jako organ organizacyjny, argumentowały, że wolność wyznania nie jest wolnością absolutną i że poszanowanie zasady neutralności może wymagać zakazu noszenia symboli religijnych i filozoficznych w instytucjach edukacyjnych. Trybunał Konstytucyjny uznał, że teksty konstytucyjne nie zabraniają władzom organizacyjnym uchwalania przepisów w celu

³⁴ <https://www.bepax.org/publications/l-islamophobie-dans-le-champ-francophone.html>

³⁵ <https://www.pourlasolidarite.eu/fr/news/25-recommandations-pour-lutter-contre-lislamophobie-sexiste>

³⁶ <https://droit-public.ulb.ac.be/port-du-voile-a-lecole-une-solution-typiquement-belge/>

zagwarantowania prawidłowego funkcjonowania edukacji i realizacji ich projektu pedagogicznego, zgodnie z ich projektami filozoficznymi lub wyznaniowymi.

We Wspólnocie Francuskiej dekret z 31 marca 1994 r. jest tekstem założycielskim, w którym zapisana jest neutralność edukacji, ale neutralność może spowodować, że organ organizujący podejmie środki w celu zachowania wspólnych wartości poprzez uchwalenie rozporządzenia. W związku z tym zakaz noszenia chusty na przedmiotowym uniwersytecie nie został uznany za sprzeczny z wolnością nauczania. Liczne przepisy promujące „neutralność” de facto prowadzą do wykluczenia niektórych kobiet, którym uniemożliwia się kontynuowanie nauki z powodu przekonań religijnych.

Ale czy w takim razie studentkom noszącym chusty odmawiano by prawa do edukacji? Konstytucja gwarantuje wprawdzie wolność uzewnętrzniania wyznania publicznie i prywatnie, ale zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka prawo do posiadania przekonań religijnych jest absolutne, co nie oznacza, że prawo do uzewnętrzniania wiary religijnej nie może podlegać ograniczeniom.

Dlatego, o ile przepis prawa na to pozwala, właściwy organ, w tym przypadku uniwersytet, może wydać wewnętrzne regulacje zawierające konkretny zakaz, np. noszenia symboli religijnych lub filozoficznych. Relacje wskazują na poczucie niesprawiedliwości ze strony obywateli muzułmańskich, którzy są szczególnie atakowani w związku z regulacjami mającymi na celu neutralność. Stosowanie, a nawet koncepcja tych przepisów jest wymierzona w szczególności w osoby wyznania muzułmańskiego, w mniejszym stopniu w inne religie. Kilku świadków zgłosiło różnice w traktowaniu między islamem a innymi wyznaniem religijnymi lub filozoficznymi.

„Dlaczego nie stosujemy ram konstytucyjnych bez dwuznaczności i wyjątków, ponieważ wiemy, że „symbole wyznaniowe” są skierowane do muzułmanów! Dowodem na to jest fakt, że moja pani dyrektor chodzi z krzyżykiem na łańcuszku, ale to nie szkodzi, bo według niej to ozdoba”³⁷.

Ofiary, które zgłosiły fakt islamofobii, są w zdecydowanej większości osobami narodowości belgijskiej.

Zachęta do składania zgłoszeń umożliwiła zebranie wielu świadectw dyskryminacji lub zniewag, których ofiarą padli Belgowie z powodu swoich przekonań religijnych. W tym apelu do społeczności muzułmańskiej we francuskojęzycznej Belgii bardzo niewiele mówi się o przemocy wobec cudzoziemców. Jednak wszystkie wymienione tu przypadki islamofobii wobec obywateli belgijskich zawierają element rasistowskich konotacji. Kilka świadectw odnosi się bezpośrednio do pochodzenia ofiar.

„Nauczyciele mówią wyraźnie przy dyrektorze, że jeśli chcemy nosić chustę na zewnątrz, to mamy wracać do swojego kraju,” bez żadnej reakcji!

Zatrudnienie jest również jednym z sektorów, w których odnotowuje się fakty dyskryminacji ze względu na przekonania religijne (96 przypadków odnotowanych przez Unię w 2019 r.) lub płeć (332 przypadki odnotowane przez Instytut Równości Kobiet i Mężczyzn w 2019 r.). W przeciwieństwie do sektora nauczania, skargi te są podzielone, prawie po równo, między kobiety noszące chusty i te, które ich nie noszą. Przypomnijmy, że w nauczaniu ponad 90% zgłoszeń kobiet

³⁷ https://www.brudoc.be/opac_css/doc_num.php?explnum_id=830

pochodzi od kobiet noszących chusty. W sektorze zawodowym jest to „tylko” 58% zgłoszeń kobiet. Chusta, nazwisko i pochodzenie osoby są czynnikiem dyskryminacji.

„Chcemy być po prostu uważani za Belgów, a nie za obcokrajowców, którzy chcą narzucić religię Maroka. Jestem Belgiem i moja religia jest moim wyborem.”

Podczas brukselskiego Tygodnia Działań Przeciwko Nienawiści i Islamofobii (SBAHI) PLS i CRACIS połączyły siły, aby stworzyć listę 25 rekomendacji dla władz Brukseli opartych na 7 tematach i kilku obserwacjach:

- Aby móc skutecznie przeciwdziałać danemu zjawisku, należy je zrozumieć i wprowadzić skuteczny **system gromadzenia i monitorowania danych**.
- Choć istnieje już pewien zbiór **przepisów** dotyczących dyskryminacji, konieczne jest **udoskonalenie regulacji**, aby dążyć do większej **równości w praktyce**, a nie tylko równości teoretycznej.
- **System edukacyjny** w regionie Brukseli musi zostać przemyślany na nowo i ukierunkowany ku otwartości na międzykulturowość.
- W jednym z sektorów, w którym dyskryminacja ze względu na przekonania religijne występuje najczęściej, czyli w sektorze **zatrudnienia**, zaleca się, **aby firmy i ich pracownicy byli świadomi** tej kwestii.
- **Świadomość** wszystkich elementów społeczeństwa brukselskiego (obywateli, kadry kierowniczej, służb publicznych i prywatnych, ...) jest **niezbędna** do skutecznej walki z islamofobią wobec muzułmańskich dziewcząt i kobiet.
- Należy pilnie podjąć działania na poziomie **mediów** (prasa drukowana, online, sieci społecznościowe), ponieważ mają one **do odegrania ważną rolę**.
- Poruszając kwestie związane z **Równością Szans**, która jest kompetencją przekrojową w regionie stołecznym Brukseli, **zagadnienia** związane z walką z seksistowską islamofobią **wymagają współpracy wszystkich zainteresowanych stron**³⁸.

3.2 Bułgaria

Bułgaria jest państwem członkowskim UE, w którym rdzenni muzułmanie stanowią największy odsetek ludności. Społeczność ta powstała po osmańskim podboju Bałkanów w XIV wieku i w dużej mierze pozostała na tym terytorium, gdy Bułgaria ogłosiła pełną niepodległość w 1908 roku. Według ostatniego spisu powszechnego (2011), muzułmanie stanowią 10% wszystkich mieszkańców. Według spisu powszechnego z 2011 r., całkowita liczba muzułmanów w Bułgarii wynosiła 577 139, co odpowiada 7,8% populacji. Według szacunków z 2017 roku, muzułmanie stanowią 15% populacji. Około 50% z nich to kobiety. Etnicznie muzułmanie w Bułgarii to Turcy, Bułgarzy i Romowie, mieszkający głównie w częściach północno-wschodniej Bułgarii (głównie w prowincjach Razgrad, Targovishte, Shumen i Silistra) oraz w Górach Rodopskich (głównie w prowincji Kardzhali i Smolyan)³⁹.

³⁸<https://www.pourlasolidarite.eu/fr/news/25-recommandations-pour-lutter-contre-lislamophobie-sexiste>

³⁹ Bułgarski spis powszechny 2011.

Islamofobia jest formą dyskryminacji wobec społeczności muzułmańskiej, która w ostatnich latach nasila się w Europie. Chociaż wiele osób uważa, że Bułgaria pozostaje wzorem tolerancji etnicznej, udokumentowano wystarczającą liczbę przypadków agresji i dyskryminacji na tle etnicznym i religijnym. Badanie Partners Bulgaria Foundation, przeprowadzone pod koniec 2019 roku z udziałem muzułmańskich kobiet i dziewcząt ujawnia, że uważają one, iż dyskryminacja kobiet w edukacji, zatrudnieniu i innych dziedzinach życia społecznego istnieje w rzeczywistości i same jej doświadczyły.

Wyniki badania przeprowadzonego przez Alpha Research (opublikowane w marcu 2020 r.)⁴⁰, badającego stosunek bułgarskiej większości do „odmiennych”, czyli innych wspólnot etnicznych i religijnych w kraju, pokazują, że ogólnie występuje postawa tolerancji wobec mniejszości, z wyjątkiem stosunku do społeczności romskiej, który jest zdecydowanie negatywny. Większa część respondentów podkreśla, że ma pozytywny stosunek do muzułmanów, w szczególności do społeczności tureckiej w Bułgarii. Większość ufa wszystkim wspólnotom - muzułmanom, Ormianom, bułgarskim mahometanom, protestantom, katolikom itd. i jest gotowa z nimi współpracować i żyć razem w tym samym kraju i wspólnocie; istnieje również przyjaźń.

Badacze zwracają jednak uwagę, że stosunek do muzułmanów zmieniał się pod wpływem różnych czynników, takich jak polityka rządzącej koalicji, propaganda medialna czy globalny nacjonalizm. Obserwuje się przejawy „*narastającej islamofobii, która nieustannie stawia znak równości między religią a ideologią oraz między praktykami religijnymi a atakami terrorystycznymi*”. Wartości uzyskane w bułgarskim badaniu są jednak niższe w porównaniu z wartościami w innych krajach w tym zakresie. Z badań Alpha Research wynika również, że mężczyźni są mniej tolerancyjni wobec muzułmanów niż kobiety. Poza tym tolerancja wobec muzułmanów jest mniej powszechna wśród młodych ludzi poniżej 30 roku życia w porównaniu z innymi grupami wiekowymi i jest silniejsza wśród mieszkańców Sofii niż mieszkańców kraju. Wzrasta też wśród osób o wyższych dochodach i wykształceniu. Autorzy podkreślają, że ta „ogólna” tolerancyjność może być bardzo krucha i możliwe jest, że konkretne wydarzenia i warunki społeczne lub polityczne mogą wydobyć na powierzchnię ukryty ładunek nacjonalizmu i agresji, skierowany w szczególności przeciwko społeczności romskiej.

Zarówno bułgarscy, jak i zagraniczni badacze dostarczają wystarczających dowodów na to, że muzułmanie w Bułgarii są raczej świeccy, a różnice między nimi a większością Bułgarów, którzy są chrześcijanami lub ateistami, pod względem kultury, sposobu życia i myślenia są nieznaczące. Jednocześnie w systemie edukacji i mediach istnieją braki w zakresie badania natury religii na świecie. Pojęcie islamu jest nadal postrzegane jako niejasne, poza tym wiąże się z obawami i negatywnymi uczuciami. Dzieje się tak głównie z powodu wiadomości i publikacji w mediach, dotyczących życia na Bliskim Wschodzie lub ataków terrorystycznych za granicą, które nie rozróżniają wyraźnie między radykalnym islamem a świeckim i otwartym islamem, wyznawanym przez milion obywateli Bułgarii, których kultura i tradycje pozostają nieznane większości.

Kultura islamu i tematy z nią związane są nadal słabo poruszane na poziomie krajowym przez kanały telewizyjne, portale informacyjne i gazety. Najwyraźniej fakt ten nie przyczynia się ani do lepszego zrozumienia islamu i muzułmanów, ani do zmniejszenia obaw Bułgarów.

Kobiety muzułmańskie

⁴⁰ „Majority and minorities. Attitudes towards the different ones”, Alpha Research, 2020.

Niektóre interwencje nacjonalistów miały na celu ograniczenie praw mniejszości muzułmańskiej, a zwłaszcza kobiet. Na przykład w 2016 r. bułgarski parlament przyjął zakaz publicznego noszenia odzieży zakrywającej twarz.⁴¹ Po bułgarskim zakazie noszenia burki w miejscach publicznych nastąpiły takie incydenty, jak wydalanie muzułmańskich uczennic ze szkół z powodu ich ubioru, co w rzeczywistości bardziej podsycalo konfrontacje i obawy, niż służyło zapobieganiu radykalizacji. Niektóre rady lokalne, takie jak Pasardżik, zakazały również kobietom noszenia chusty w pełni zakrywającej twarz w urzędach, na ulicach i w szkołach.⁴²

Biorąc pod uwagę liczbę incydentów skierowanych przeciwko muzułmanom w ostatnich latach, a także nieustanne zagrożenie, jakie stanowi rozprzestrzenianie się przestępstw z nienawiści, niezwykle ważne jest, aby zarówno lokalne, jak i krajowe siły polityczne opracowały strategię ochrony pokoju społecznego i zapobiegania konfliktom. Ważne jest, aby wprowadzić środki wspierające wzajemne poznanie się różnych grup i wzmacniające spójność społeczną, a nie dzielące i budzące strach, nieufność i nienawiść.

Badania przeprowadzone przez partnerów bułgarskich wśród muzułmanek w 2019 r. wykazały, że muzułmanki ze społeczności tureckiej doświadczają podobnych form dyskryminacji jak kobiety z większości społeczeństwa. Częściej jako źródło dyskomfortu wymieniały *„Świat bardzo wyraźnie zdominowany przez mężczyzn - patriarchalną mentalność i manifestowanie wyższości mężczyzn pod każdym niemal względem. Ten stereotyp przyczynia się do dominacji mężczyzn we wszystkich dziedzinach życia.”*

Były silne wskazania dotyczące sposobu postrzegania przemocy domowej, ale temat ten nie został dogłębnie zbadany podczas wywiadów.

Kobiety muzułmańskie odczuwają dyskryminację w życiu publicznym, miejscu pracy i edukacji. *„Mężczyźni stanowią większość we władzach centralnych i lokalnych, to oni ustalają zasady, ustanawiają prawa, podejmują decyzje, zaniedbując potrzeby, problemy i prawa kobiet, to oni mają większe możliwości ekspresji i realizacji, to oni mają zazwyczaj dużo wyższe zarobki”.*

Jeśli chodzi o system edukacji, kobiety uważają, że nie przekazuje on wartości kultury i religii islamskiej, więc większość populacji nie jest świadoma tych wartości.

Jeśli chodzi o swobodę wypowiedzi, kobiety czują się niepewnie i boją się mówić o swoich potrzebach i problemach. Kobiety wskazały, że pomimo demokratycznych zmian, nadal czują się niepewnie, a w ich sercach nadal jest strach. Na potwierdzenie tego faktu, żaden z uczestników nie podał podczas wywiadów adresu e-mail.

Podczas wywiadów, muzułmańskie kobiety dawały do zrozumienia, że przemoc domowa jest dla nich ważnym tematem. Uzupełniał on inne tematy rozmowy, jak dyskryminujące praktyki na rynku pracy lub w dostępie do życia publicznego. Ponieważ pytania stawiane podczas rozmów dotyczyły raczej traktowania kobiet muzułmańskich w przestrzeni publicznej, nie w domowym zaciszu, rozmowa nie skupiała się na tym konkretnym zagadnieniu. Można powiedzieć, że spotkania zarówno w kameralnym pomieszczeniu, jak i w większej sali meczetu, przebiegały w miłej atmosferze, mimo widocznych obaw większości uczestników na początku spotkań.

⁴¹ Bulgaria MPs Ban Burqa in Public, Balkan Insight, 30 września 2016.

⁴² Reinventing Eastern Europe: Imaginaries, Identities and Transformations, red. Evinç Doğan, Londyn, 2019, s. 121.

Bułgaria jest jednym z niewielu państw członkowskich UE, które nie ratyfikowały Konwencji o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy domowej i przemocy wobec kobiet (Konwencja Stambulska). W 2018 roku członkowie parlamentu zażądali orzeczenia w sprawie zgodności konwencji z konstytucją Bułgarii, w obliczu twierdzeń, że wezwania konwencji do równości płci mają na celu zachęcanie do homoseksualizmu, a także ostrzeżeń, że może ona prowadzić do „kwestionowania tradycyjnych wartości bułgarskiego społeczeństwa”. Niestety bułgarskie kobiety - muzułmanki i niemuzułmanki - płacą cenę za takie błędne przekonania na temat praw kobiet. Bułgaria wypadła najgorzej w analizie rozpowszechnienia, dotkliwości i niedostatecznego zgłaszania przemocy wobec kobiet, przeprowadzonej w 2017 r. przez Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn. Badanie Partners Bulgaria Foundation z 2016 r. wykazało, że ponad 30 proc. bułgarskich kobiet w badaniu z 2016 r. zgłosiło doświadczanie przemocy domowej lub innej przemocy ze względu na płeć.⁴³

Bułgarskie organizacje pozarządowe aktywnie wskazywały na te wielopoziomowe formy dyskryminacji kobiet ze społeczności mniejszościowych, w tym kobiet muzułmańskich. Różne inicjatywy zajmują się tą kwestią i zapewniają zestaw środków mających na celu zwiększenie świadomości społecznej i zaangażowanie głównych zainteresowanych stron w programy prewencyjne, zwalczające dyskryminację. Inicjatywy te obejmują programy szkoleniowe, działania edukacyjne z młodzieżą, inicjatywy na rzecz praw człowieka, kampanie publiczne i dyskusje tematyczne. Problem ten wymaga jednak większej uwagi ze strony władz lokalnych i publicznych w celu zwiększenia kultury tolerancji i akceptacji dla różnorodności.

3.3 Francja

Według badania przeprowadzonego przez Międzyministerialną Delegację ds. Walki z Rasizmem, Antysemityzmem i Nienawiścią do Osób Niepełnosprawnych (DILCRAH) oraz Fundację Jeana Jaurès'a na temat dyskryminacji i agresji wobec muzułmanów, 42% muzułmanów uważa, że przynajmniej raz w życiu padło ofiarą dyskryminacji związanej z religią, w tym 46% kobiet i 38% mężczyzn⁴⁴.

W styczniu 2021 roku Francuska Rada Wyznania Muzułmańskiego (CFCM) odnotowała za rok 2020 „235 aktów antymuzułmańskich w porównaniu do 154 aktów w roku 2019, czyli o 53% więcej”.⁴⁵

Liczyby te są niedoszacowane i „nie odzwierciedlają rzeczywistości, ponieważ wielu przywódców miejsc kultu nie chce składać skarg, uważając, słusznie lub niesłusznie, że dochodzenia rzadko kończą się sukcesem”.

Na rynku pracy, kilka badań pokazuje, że kandydaci postrzegani jako muzułmanie mają od dwóch do trzech razy mniejsze szanse na rozmowę kwalifikacyjną we Francji niż kandydaci postrzegani

⁴³ National study on Domestic and Gender Based Violence, Partners Bulgaria Foundation, 2016 https://partnersbg.org/wp-content/uploads/2019/01/Analytical-Report-EN_web.pdf

⁴⁴<https://www.leparisien.fr/societe/les-testing-le-confirment-les-musulmans-sont-surexposes-aux-discriminations-06-11-2019-8187189.php>

⁴⁵<https://www.aa.com.tr/fr/journal-de-lislamophobie/france-les-actes-islamophobes-en-hausse-de-53-en-2020-/2126454>

jako chrześcijanie. Tak więc dla muzułmanów, a w szczególności dla kobiet, pierwszą przeszkodą w dostępie do zatrudnienia jest uzyskanie zaproszenia na rozmowę kwalifikacyjną.

Czasami z powodu noszenia chusty, ale także z powodu rzekomej przynależności religijnej lub etnicznej, muzułmanki są dyskryminowane przy rekrutacji, a nawet wykluczane z rynku pracy⁴⁶. Niektórzy rezygnują z poszukiwania pracy lub podejmują pracę poniżej swoich kwalifikacji. Inni widzą w tej barierze szansę na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej.

Dyskryminacja muzułmanów, a w szczególności kobiet, występuje również w odniesieniu do mieszkalnictwa. Niektóre z takich sytuacji wiążą się z faktem, że ktoś świadomie lub nieświadomie kojarzy szereg stereotypów, które stanowią dla niego koszt lub ryzyko, z tożsamością danego kandydata. Przykładowo, panuje przekonanie, że skoro dana osoba ma obco brzmiące nazwisko, to ma niższe dochody i w związku z tym nie będzie w stanie płacić czynszu. Innym wyjaśnieniem jest jawny rasizm⁴⁷.

Przykłady działań przeciwko islamofobii we Francji:

1- Międzynarodowa Liga Przeciwko Rasizmowi i Antysemityzmowi (Licra) i Wielki Meczet w Paryżu (GMP) podpisały w maju 2021 r. umowę partnerską, aby „lepiej walczyć z rasizmem antymuzułmańskim” oraz „towarzyszyć i wspierać obywateli, którzy są jego ofiarami”.⁴⁸

Współpraca między tymi dwoma organizacjami ma na celu zapewnienie konkretnego wsparcia ofiarom poprzez skorzystanie z dobrowolnej pomocy około stu prawników LICRA. Umowa ta pozwala również na realizację wspólnych działań edukacyjnych i szkoleniowych w zakresie laickości, uniwersalizmu i wartości republikańskich.

2- Co roku we Francji, od 21 do 28 marca, Tydzień Edukacji i Działań Przeciwko Rasizmowi i Antysemityzmowi⁴⁹ promuje zobowiązanie wszystkich instytucji i ich partnerów na rzecz wartości wolności, równości i braterstwa oraz walki z wszelkimi formami dyskryminacji, w tym z islamofobią.

Podnoszenie świadomości uczniów na temat problemów rasizmu, nietolerancji i wykluczenia może przybierać różne formy: spotkań i debat, działań artystycznych i kulturalnych, warsztatów edukacyjnych, forów, tworzenia treści dla wszystkich rodzajów mediów (pisemnych, audiowizualnych, internetowych itp.), imprez sportowych itp.

Świadectwo muzułmanki przekazane podczas grupy fokusowej:

Habiba* opowiadała, że kiedy szukała pracy po ukończeniu studiów wyższych, doradca Mission Locale* ostrzegł ją, że osoby poszukujące pracy o arabsko brzmiącym nazwisku i pochodzące z popularnych dzielnic będą miały znacznie większe trudności ze znalezieniem pracy odpowiadającej ich poziomowi edukacji.

⁴⁶

https://www.francetvinfo.fr/societe/debats/l-angle-eco-quand-le-voile-eloigne-les-femmes-musulmanes-de-lemploi_1276395.html

⁴⁷ Podcast: What is Islamophobia - 01/06/2019, France Culture

⁴⁸ <https://www.licra.org/parteneriat-entre-la-licra-et-la-grande-mosquee-de-paris>

⁴⁹ <https://www.education.gouv.fr/la-semaine-d-education-et-d-actions-contre-le-racisme-et-l-antisemitisme-5204>

* Fikcyjne imię

* Mission Locale: instytucja wspierająca NEET we Francji

3.4 Węgry

Odmowa dostępu do różnych usług (np. dostępu do mieszkań, zakupów, zajęć rekreacyjnych, sportu itp.), a także do rynku pracy, jest rzeczywistością dla wielu osób postrzeganych jako muzułmańskie. W rzeczywistości dyskryminacja i agresja są często codziennością dla osób, które są muzułmanami lub są postrzegane jako muzułmańskie. W całej Europie spotykają się one z wieloma aktami przemocy i dyskryminacji. Chociaż Węgry mają tylko niewielką społeczność muzułmańską - 5 579 osób (2 012 kobiet i 3567 mężczyzn) zidentyfikowanych jako muzułmanie w spisie powszechnym z 2011 r., z czego 2524 mieszka w Budapeszcie (dane KSH⁵⁰), na Węgrzech odnotowuje się jeden z najwyższych wskaźników islamofobii w UE. Naukowcy stwierdzili, że 43% populacji nie zaakceptowałoby muzułmanów lub Arabów na żadnym poziomie w skali Bogardusa⁵¹ (Simonovits, 2013⁵²).

Wśród osób stykających się z islamofobią szczególnie dotknięte są kobiety i dziewczęta: w 2019 r. badania odnotowały wzrost liczby ataków słownych skierowanych w szczególności przeciwko kobietom i dziewczętom, ponieważ osoby noszące chustę lub nakrycie głowy są najbardziej widocznymi członkami społeczności muzułmańskiej (Bayrakli, Hafez, 2019⁵³). Ponadto, badania SVF wykazały, że kobiety i dziewczęta są dyskryminowane w trzech głównych sferach: edukacji, przestrzeni publicznej/raportowaniu oraz w mediach.

Wysoki poziom islamofobii na Węgrzech można tłumaczyć brakiem kontaktu (między węgierskimi tubylcami a ludnością muzułmańską) i rzetelnej informacji o kulturze i praktykach islamu. Ponadto sposób, w jaki islam i muzułmanie są omawiani w programach nauczania, zawsze w kontekście przemocy i zagrożenia okupacją. Z pewnością Węgrzy zachowują bolesną pamięć o Turkach: nawet prawie 300 lat po okupacji osmańskiej (1541-1718) dzieci śpiewają rymowanki o biedronce

⁵⁰ https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_10_2011.pdf

⁵¹ „Skala Bogardusa jest skalą dystansu społecznego, która mierzy uprzedzenia - lub, bardziej precyzyjnie, stopień ciepła, zażyłości, obojętności lub wrogości - pomiędzy jednostką a jakimikolwiek grupami społecznymi, rasowymi lub etnicznymi.” (Glen, S., 2018).

⁵² Simonovits, B. 2013. Bevándorlók diszkriminációja – kisebbségi és többségi szemmel. [Dyskryminacja imigrantów - z perspektywy mniejszości i większości] w: Kováts, A. ed. Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok. [Imigracja i integracja. Dane węgierskie i wskaźniki europejskie].

⁵³ <http://www.islamophobiaeurope.com/wp-content/uploads/2019/09/HUNGARY.pdf>

torturowanej przez Turków i bocianie, który zostaje zraniony przez tureckie dziecko i uzdrowiony przez węgierskie.

Innym bardzo istotnym czynnikiem, który zwiększył islamofobię, jest sposób, w jaki muzułmanie są przedstawiani w mediach. W trakcie kampanii wyborczej w 2018 r. kwestia migrantów została skonfliktowana z rosnącym strachem przed muzułmanami. Media społecznościowe eksplodowały ksenofobią i stronami click-bait, które publikowały fałszywe wiadomości o muzułmańskich uchodźcach.⁵⁴ W ostatnim czasie, sposób, w jaki epidemia wirusa COVID-19 została przedstawiona w mediach, wskazywał, że pierwsze oficjalne przypadki zakażeń to byli irańscy studenci, a ponieważ nie byli oni Węgrami, wpisuje się to w szerszą narrację o obcokrajowcach z krajów o większości muzułmańskiej przynoszących na Węgry zło i chaos. W wyniku dobrze zaplanowanych i sfinansowanych ataków na migrantów (często przedstawianych jako muzułmanów), przy użyciu różnych platform medialnych kontrolowanych przez państwo, odnotowano wzrost otwartej wrogości wobec każdego, kto jest uważany za muzułmanina.

Dziewczęta i kobiety muzułmańskie są szczególnie dotknięte, ponieważ doświadczają „dyskryminacji interseksyjnej”, która jest procesem, w którym aspekty społecznej i politycznej tożsamości danej osoby łączą się, tworząc różne formy dyskryminacji.

SVF zidentyfikowała główne problemy i opracowała listę rekomendacji do działania. Ten plan działania opiera się na tematach, w których priorytetem jest podjęcie konkretnych działań w celu zapobiegania i zwalczania islamofobii ze względu na płeć. Główny nacisk w planie działania położono na edukację, podnoszenie świadomości i sprawozdawczość.

Promowanie szacunku, równości i różnorodności wśród dzieci w młodym wieku ma kluczowe znaczenie w pracy na rzecz otwartego i tolerancyjnego społeczeństwa. Zalecenia edukacyjne węgierskiego planu działania koncentrują się na wdrażaniu programów w szkołach podstawowych, które promują krytyczne myślenie oparte na prawach człowieka, równość płci oraz zapoznają młodzież z historią islamu na Węgrzech. Ponadto, plan podkreśla znaczenie osobistych kontaktów w młodym wieku - kiedy dzieci nie zinternalizowały jeszcze uprzedzeń - które mogą przyczynić się do zwalczania uprzedzeń, stereotypów i rasizmu.⁵⁵

W celu ograniczenia dyskryminacji i przemocy ważne jest również stworzenie centralnego mechanizmu raportowania, który będzie wspierać powszechną wiedzę o tym, jak zgłaszać przypadki islamofobii/dyskryminacji. Organizacja Subjective Values Foundation wraz z organizacjami partnerskimi stworzyła platformę do zgłaszania przestępstw z nienawiści, która obecnie dostępna jest w języku angielskim, polskim i niemieckim.

Jak już wspomniano, brak wiedzy i zrozumienia między muzułmańskimi i niemuzułmańskimi mieszkańcami Węgier przyczynia się do powstawania stereotypów i uprzedzeń. Podnoszenie świadomości wszystkich elementów węgierskiego społeczeństwa ma zasadnicze znaczenie dla skutecznego zwalczania islamofobii wobec muzułmańskich dziewcząt i kobiet. Aby zwalczać poglądy islamofobiczne, w planie działania podkreślono pilną potrzebę zmiany dominujących obecnie antymuzułmańskich narracji poprzez zwalczanie stereotypów i dezinformacji. Trzeba dać

⁵⁴https://www.researchgate.net/publication/311557615_Why_an_anti-Islam_campaign_has_taken_root_in_Hungary_a_country_with_few_Muslims

⁵⁵ Allport, G. (1954). The nature of prejudice. Cambridge, MA: Addison-Wesley Blackwell.

muzułmanom przestrzeń do kształtowania własnej narracji i opowiadania swoich historii własnymi słowami.

„*Nie umówię się z tobą, jeśli nosisz chustę na głowie*”. Bycie mułmaninem i zobowiązanie się do stania się mułmaninem wymaga wiele odwagi. Wiele osób uważa, że nie ma węgierskich mułmanek, które wyznają islam z wyboru. Reakcja na ich decyzję, nawet w rodzinie, często nie brzmi „*kochanie, cieszę się, że znalazłaś swoją drogę w życiu*”, tylko „*dłaczego podążasz za religią terrorystów?*”. Wiele osób uważa, że kobiety, które zdecydowały się zostać mułmankami, przeszły pranie mózgu lub zakochały się w mułmaninie, dla którego zrobiłyby wszystko. Zakłada to, że zrezygnowały one ze swojej autonomii, zdolności do dokonywania własnych osądów, a w końcu z samych siebie. Jest to coś, o co członkowie rodzin węgierskich często oskarżają członków rodziny, którzy przeszli na islam. W niektórych przypadkach, kiedy węgierskie mułmanki wracają do domu, aby zobaczyć się z rodziną, wolą kłamać na temat swoich przekonań, niż być szczerą z rodziną, z obawy przed osądem. Są na przykład mułmanki, które na pytanie rodziny, czy chciałyby zjeść na obiad wieprzowinę, mówią, że mają niestrawność, zamiast wyjaśnić rodzinie, że ze względu na religię nie mogą jeść wieprzowiny. Podczas gdy takie ujawnianie informacji może wydawać się banalne (w końcu chodzi tylko o dietę), to w rzeczywistości dość szkodliwe jest, że małe różnice, takie jak dieta oparta na przewodach religijnych, są utrzymywane w tajemnicy z obawy przed dyskryminacją.

Mułmanki, które uczestniczyły w grupach fokusowych SVF, zwróciły uwagę, że jednym z głównych błędnych przekonań wśród Węgrów jest obcość islamu. Zgłaszały one, że stale czują się jak outsiderki we własnym kraju. Węgierskie mułmanki są konfrontowane z antyimigranckimi plakatami i billboardami na całym Węgrzech, które mówią im, że nie są pożądane i że powinny „*wrócić do domu*”. Korzystanie z przestrzeni publicznej/transportu bywa czasem bardzo trudne ze względu na ciągłe zwracanie na siebie uwagi. Z powodu tych wszechobecnych trudności niektóre kobiety decydują się nie nosić chusty, ponieważ nie chcą narażać się na taką dyskryminację.

Dla kobiet i dziewcząt mułmańskich ich kraj pochodzenia, religia, pochodzenie etniczne i płeć to tylko kilka aspektów, które wzajemnie na siebie oddziałują i czynią je szczególnie podatnymi na dyskryminację i przemoc na Węgrzech. Potrzebny jest wielostronny wysiłek w celu zwalczania islamofobii wobec dziewcząt i kobiet poprzez zajęcie się jej podstawowymi przyczynami i podjęcie konkretnych działań na rzecz włączenia wszystkich osób. Działania te muszą obejmować działania polityczne i uczestnictwo *zarówno* na szczeblu lokalnym, jak i krajowym. Należy konsultować się z mułmankami, wysłuchiwać ich i traktować je jako część zróżnicowanej społeczności. Aby zająć się tym złożonym problemem, musimy uznać, że społeczność, której staramy się pomóc, nie jest monolitem.

Literatura referencyjna

Allport, G. (1954). *The nature of prejudice*. Cambridge, MA: Addison-Wesley Blackwell.

Bayrakli, E & Hafez, F. (2019). *European Islamophobia Report - 2018*. Dostęp <http://www.islamophobiaeurope.com/wp-content/uploads/2019/09/HUNGARY.pdf> dnia 05/11/2021

- Glen, S. (2018). Bogardus Scale: Definition & Example. Dostęp <https://www.statisticshowto.com/bogardus-scale/> dnia 05/11/2021
- Központi Statisztikai Hivatal - Népszámlálás, (2011). Dostęp https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_10_2011.pdf dnia 05/11/2021
- Sayfo, Omar & Pall, Z. (2016). *Why an anti-Islam campaign has taken root in Hungary, a country with few Muslims*. Dostęp https://www.researchgate.net/publication/311557615_Why_an_anti-Islam_campaign_has_taken_root_in_Hungary_a_country_with_few_Muslims dnia 05/11/2021
- Simonovits, B. (2013). Bevándorlók diszkriminációja – kisebbségi és többségi szemmel. w: Kováts, A. ed. *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*.

3.5 Włochy

We Włoszech, islam jest drugą najbardziej rozpowszechnioną religią w kraju.

Według danych z 1 stycznia 2017 roku we Włoszech mieszka około 2 520 000 muzułmanów, co odpowiada 4% całej populacji rezydentów; ponad milion z nich posiada obywatelstwo włoskie⁵⁶.

Na terenie Mediolanu, głównego obszaru działania projektu, populacja muzułmanów-migrantów na dzień 1 stycznia 2017 r. była szacowana na 115.000 w obszarze metropolitalnym Mediolanu, do których dodaje się około 95.000 muzułmanów posiadających obywatelstwo włoskie; bardzo liczebna mniejszość islamska składa się z ponad 200.000 osób i stanowi 6,5% całkowitej populacji obszaru metropolitalnego Mediolanu. Ponadto odnotowuje się, że 45% muzułmanów to Włosi, liczba ta wskazuje na to, jak z biegiem lat stopniowo wzrastał udział Włochów w mniejszości religijnej, która początkowo składała się z obcokrajowców, i jak rozwój wspólnot muzułmańskich jest coraz mniej związany z przepływami migracyjnymi, ale coraz bardziej zakorzeniał się w sposób zorganizowany i powszechny na terytorium Mediolanu. Jeśli chodzi o część żeńską, to odpowiada ona około jednej trzeciej z 210 000 muzułmanów: 70.000 muzułmanek, podzielonych równo pomiędzy obcokrajowców i Włoszki.

Zgodnie z mapą nietolerancji opracowaną przez VOX Diritti⁵⁷ w 2020 roku, 65% włoskich muzułmanów deklaruje, że doświadczyło epizodów przemocy, uprzedzeń lub dyskryminacji; 57% ankietowanych Włochów nie zaakceptowałoby muzułmanina jako członka swojej rodziny, a 35% nie

⁵⁶ <https://www.lenius.it/musulmani-in-italia/2/>

⁵⁷ These data have been highlighted in the socio-demographic analysis of the Muslim presence in the Milanese urban area, produced by one of the LOI members, Fabrizio Ciocca, as part of the Action Plan elaborated by the Project's Local Observatory on Islamophobia. See also:

https://www.ismu.org/wp-content/uploads/2018/03/Immigrati-e-religioni-in-Italia-2017_27.3.2018-1.pdf and

<https://www.pewforum.org/2012/12/18/global-religious-landscape-exec/>

chciałoby muzułmanina jako sąsiada. Co więcej, islamofobia znajduje się na pierwszym miejscu w rankingu nienawiści online⁵⁸, głównie w Bolonii, Turynie, Mediolanie i Wenecji. Pod wpływem wydarzeń międzynarodowych, takich jak zamachy, oraz pod wpływem określonej narracji politycznej, nietolerancja wobec osób wyznania islamskiego zmniejsza się w społecznościach, w których ich obecność jest bardziej zintegrowana.

Dziewczęta i kobiety muzułmańskie, nawet we Włoszech, należą do najbardziej poszkodowanych, zwłaszcza gdy noszą chustę lub symbole religijne na zewnątrz i w przestrzeni społecznej.

Potwierdzają to wyniki grup fokusowych przeprowadzonych w ramach projektu MEET z udziałem muzułmanów i nie-muzułmanów. Kobiety i dziewczęta muzułmańskie są uważane za: uciśnione, uległe, bez zdolności do odgrywania aktywnej roli w społeczeństwie, są zawsze zmuszane do noszenia chusty, nie są wykształcone i nie są ekonomicznie niezależne. Jednocześnie jednak są one uważane za osoby niebezpieczne, które popierają przemoc i terroryzm. W percepcji społecznej są to też zawsze obcokrajowcy/migrantki/uchodźcy.

W obliczu tych stereotypów doświadczana dyskryminacja jest wieloraka i dotyczy wszystkich aspektów życia społecznego, od szkoły po pracę, od zdrowia po usługi publiczne, od możliwości spędzania wolnego czasu po korzystanie z transportu publicznego. Są to główne przejawy dyskryminacji podkreślane w grupach fokusowych: - doświadczanie obelg z powodu noszenia chusty - bycie pytaną „dlaczego nie zdejmiesz chusty” / prośby o zdjęcie chusty - dyskryminacja w miejscu pracy i trudności ze znalezieniem pracy (hidżab) - ludzie mówiący „wracaj do własnego kraju” - odmienne traktowanie w szkołach i na uniwersytetach (hidżab, nazwisko) - trudności z wynajęciem mieszkania - dyskryminacja w sporcie - obelgi w mediach społecznościowych - negatywny wizerunek w mediach.

Ponadto, uczestnicy grup fokusowych dostrzegali ważną rolę systemu edukacji w kształtowaniu tolerancyjnej postawy, wiedzy i kultury różnorodności w danym społeczeństwie, ale jednocześnie wyrażali negatywną opinię na temat zdolności krajowego systemu edukacji do przekazywania wartości różnorodności i wiedzy o islamie. Jeden z młodych ludzi stwierdził, że *„lekcje religii w szkołach dotyczą głównie religii katolickiej, a krzyże wiszą we wszystkich klasach, wysyłając sygnał, że prawdziwy Włoch jest chrześcijaninem”*.

W ramach Projektu MEET, praca Lokalnego Obserwatorium Przeciwko Islamofobii została zmaterializowana w propozycji Planu działania dla miasta Mediolan, mającego na celu synergiczne działanie w walce z rosnącą dyskryminacją wobec obywateli muzułmańskich. Główne punkty, które ten plan działania chciałby aktywować na tym terytorium, to poprawa komunikacji instytucjonalnej i świadomości społeczności islamskiej i całego społeczeństwa, mająca na celu zapobieganie aktom islamofobii, wsparcie ofiar i promowanie znaczenia raportowania.

Proponowane działania dotyczą zatem następujących kwestii: 1) **Analiza kontekstu** poprzez badania mające na celu zebranie informacji na temat składu społeczności islamskiej, istniejących przeszkód i dyskryminacji; 2) **Uświadamianie i zapobieganie** poprzez szkolenia i informacje dla szkół i przedsiębiorców oraz wymianę ze społecznością islamską, 3) **Wsparcie ofiar** aktów islamofobii poprzez wzmocnienie centrów pomocy, numer antydyskryminacyjny i walkę z niedostatecznym poziomem zgłoszeń, 4) **Monitorowanie i systematyzacja** danych dotyczących

⁵⁸ <http://www.voxdiritti.it/mappa-dellintolleranza-5-islamofobia/>

aktów islamofobii, i wreszcie 5) **Ocena** skuteczności stosowania obowiązującego prawa i podjętych działań.

3.6 Polska

Trudno powiedzieć, ilu jest muzułmanów w Polsce. Według oficjalnego spisu powszechnego z 2015 roku 5100 mieszkańców Polski zadeklarowało się jako muzułmanie. Jednocześnie organizacje muzułmańskie szacują liczbę ludności muzułmańskiej na ponad 41 tysięcy.

Ludność jest bardzo zróżnicowana. W Polsce mieszka muzułmańska społeczność Tatarów, którzy żyją w Polsce od XVII wieku. Są też grupy przybyłe niedawno, z różnych środowisk. Dane dotyczące płci nie są dostępne.

W społeczności muzułmańskiej zachodzą obecnie poważne zmiany. W sierpniu 2021 roku Polska ewakuowała z Kabulu 1000 osób, w większości muzułmańskich Afgańczyków. Ostatnie tygodnie przyniosły również kryzys migracyjny na granicy Polski i Białorusi. W rezultacie populacja muzułmańskich azylantów i migrantów wzrosła w ostatnich tygodniach o kilkaset osób.

Biorąc pod uwagę, że Polska jest 38-milionowym krajem, muzułmanie stanowią wciąż bardzo niewielką część społeczeństwa. Jednak w opinii publicznej grupa ta jest postrzegana negatywnie. Zaledwie 14 procent ludności deklaruje, że kiedykolwiek spotkała osobę wyznania muzułmańskiego, a islamofobia jest problemem.

Według badań opinii publicznej, muzułmanie są najmniej lubianą grupą wyznaniową w Polsce.⁵⁹ Polacy postrzegają muzułmanów jako agresywnych i wrogo nastawionych (prawie 40 proc.) oraz niechętnych integracji (66 proc.).

W rzeczywistości to muzułmanie często sami doświadczają wrogości. Zgodnie z raportem złożonym w 2019 r. do Komitetu ds. Likwidacji Dyskryminacji Rasowej (CERD) ONZ przez polskiego Rzecznika Praw Obywatelskich, „od 2016 r. muzułmanie są grupą, która najczęściej pada celem przestępstw z nienawiści w Polsce.” W 2019 roku CERD zażądał dodatkowego raportu od Polski, co jest wysoce nietypowym działaniem wskazującym na pilną potrzebę zajęcia się przestępstwami z nienawiści występującymi w Polsce.

Mowa nienawiści jest istotnym problemem, z którym borykają się muzułmanie, zwłaszcza migranci, a zwłaszcza kobiety. Potwierdzają to uczestnicy grupy fokusowej MEET.

„Kobiety [muzułmanki] budzą się każdego dnia spodziewając się, że wydarzy się coś nieprzyjemnego. Przykre komentarze na ulicy, szturchanie, złe spojrzenia - dla wielu kobiet to codzienne doświadczenia”,

Uczestnik grupy fokusowej MEET

⁵⁹ Badanie opinii publicznej CBOS, 2019: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2019/K_148_19.PDF

Dostęp kobiet muzułmańskich do pracy i edukacji nie jest prawnie ograniczony. Nie ma na przykład przepisów dotyczących ubioru, a noszenie chusty w szkole czy miejscu pracy jest legalne. Problem tkwi jednak w praktyce.

„Przez całe życie pracowałam jako nauczycielka. Ale nawet jeśli nauczę się języka perfekcyjnie, to we współczesnej Polsce mieć nauczyciela w chustce jest nie do pomyślenia”.

Jedna z uczestniczek Projektu MEET w Polsce.

Raport z 2018 r. dotyczący dyskryminacji ze względu na religię w miejscu pracy⁶⁰ donosi, że wielu muzułmanów skarży się na dyskryminację w pracy. Wskazuje się m.in. na trudności w obchodzeniu świąt religijnych czy uzyskiwaniu dni wolnych za święta inne niż chrześcijańskie oraz dyskryminację osób, które „zdecydowanie” deklarują swoją religię. Niektórzy respondenci badań wskazywali, że migranci są oszukiwani przez pracodawców: nie wypłaca się im wynagrodzenia, oczekuje dłuższych godzin pracy, pracownicy są straszeni, że legalny status pracy zostanie im odebrany, jeśli nie będą przestrzegać wygórowanych wymagań.

Uczestnicy grup fokusowych MEET zwracają również uwagę na to, że często spotykają się z dyskryminacją nie jako pracownicy, ale jako klienci - próbując załatwić różne sprawy w urzędach i instytucjach. Wiele muzułmank stwierdziło, że łatwiej jest im żyć w większych miastach, gdzie ludność jest bardziej zróżnicowana i nie czują, że tak bardzo się wyróżniają.

Niektóre muzułmanki skarżą się na obojętność społeczeństwa, gdy dochodzi do nieprzyjemnych lub dyskryminujących incydentów. Niektóre opisują ten brak reakcji społeczeństwa jako „bolesny”. Wiele osób twierdzi, że czuje się lekceważonych lub niepoważnie traktowanych przez policję. Często skargi dotyczące dyskryminacji lub mowy nienawiści pozostają niezgłoszone. Często są one zgłaszane jako akty chuligańskie, a nie mowa nienawiści czy przestępstwa na tle rasowym. Niejednokrotnie kobiety mówią, że są traktowane przez policję jako sprawczynie lub „prowodyrki” kłopotów - bo reprezentują inną religię niż dominująca w kraju.

Jakość ochrony prawnej jest w Polsce istotnym zagadnieniem, podobnie jak podnoszenie świadomości. Lokalne Obserwatorium Islamofobii utworzone w ramach projektu MEET wezwało do podjęcia kompleksowych działań uświadamiających i wysiłków mających na celu zbliżenie do siebie różnych społeczności lokalnych. „Im więcej kontaktu, tym mniej strachu” - podsumowują autorzy swoje wezwanie do działania. Więcej przestrzeni lokalnej dla dialogu, wzajemnego słuchania się i tworzenia przestrzeni dla interakcji powoduje, że wszyscy czują się bezpieczniej i są bardziej włączeni. Wskazują też, że tworzenie platform do dyskusji pomiędzy muzułmanami i niemuzułmanami na poziomie administracji lokalnej jest dobrym pierwszym krokiem.

⁶⁰ Elżbieta Ciżewska-Martyńska, Marcin Jewdokimow, Mustafa Switat and Bartłomiej Walczak, „Rynek pracy a równe traktowanie ze względu na wyznanie. Raport z badania”, (Uniwersytet Warszawski, Warszawa: 2018): https://siecobywatelska.pl/wp-content/uploads/2018/02/Raport_rynek-pracy-a-r%C3%B3wne-traktowanie-ze-wzgl%C4%99du-na-wyznanie.pdf

Rozdział 4 - Interwencje polityczne

4.1 Ramy prawne UE

W obecnym prawie UE brakuje wystarczających przepisów, które chroniłyby muzułmanki przed islamofobią uwarunkowaną płcią, gdyż uniemożliwia ona pełny dostęp do praw podstawowych. Na przykład dyrektywa 2000/78/WE w sprawie równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy okazała się niewystarczająca do ochrony M. Achbity przed bezpośrednią i pośrednią dyskryminacją ze strony jej pracownika, który odmówił poszanowania jej prawa do noszenia islamskiej chusty. W rzeczywistości orzecznictwo pogorszyło korzystanie przez muzułmanki z prawa do wolności wyznania zarówno na poziomie europejskim (np. Europejski Trybunał Sprawiedliwości, Achbita v. G4S, 2017), jak i krajowym (np. Belgia, Arrêt 81/2020).

Unijne wartości równości i niedyskryminacji powinny być jednak uwzględniane we wszystkich politykach i przepisach, które w nieproporcjonalny sposób dotyczą kobiet muzułmańskich. Europejscy decydenci polityczni i osoby podejmujące decyzje muszą wspierać wdrażanie europejskiego prawodawstwa w zakresie rasizmu i dyskryminacji.

4.2 Plan działania UE przeciwko rasizmowi

Po tragicznym zabójstwie George'a Floyda, masowych mobilizacjach na całym świecie, które zjednoczyły społeczności mniejszościowe, aby przeciwstawić się rasizmowi w całym społeczeństwie, Komisja Europejska opublikowała dokument [Unia Równości: Plan działania UE w zakresie zwalczania rasizmu na lata 2020-2025](#). Opublikowanie planu działania było przełomowym momentem dla UE, ponieważ uznano w nim istnienie strukturalnych, instytucjonalnych i historycznych wymiarów rasizmu w Europie oraz potrzebę zajęcia się nimi poprzez szeroko zakrojoną, proaktywną politykę. W planie działania podkreślono, że będzie on funkcjonował na trzech poziomach - lokalnym, krajowym i globalnym.

W ramach planu Komisja Europejska uznała, że zostaną podjęte działania w następujących kluczowych obszarach:

- Ramy prawne UE
- Sprawiedliwa polityka i ochrona
- Edukacja i pamięć
- Gospodarka, zatrudnienie, mieszkalnictwo, opieka zdrowotna

- Ekstremizm i mowa nienawiści
- Lepsze gromadzenie danych
- Różnorodność w Komisji Europejskiej

Jeśli chodzi o pracę wykonaną w celu zwalczania islamofobii ze względu na płeć, plan działania UE daje obrońcom praw człowieka możliwość aktywnego zaangażowania się w działania organów lokalnych, krajowych i europejskich w celu zwalczania tej szczególnej formy rasizmu. Plan zawiera konkretną wzmiankę o potrzebie skoncentrowania głównego nurtu równości rasowej na „**podejściu intersekcyjnym**”.

Ponadto w planie podkreślono potrzebę gromadzenia danych dotyczących równości w podziale na rasę i pochodzenie etniczne, co powinno zapewnić obrońcom praw człowieka możliwość jasnego zrozumienia szczególnych wyzwań, przed jakimi stoją grupy etniczne. Analiza tych danych powinna stanowić podstawę solidnej polityki równościowej ukierunkowanej na dyskryminację, jakiej doświadczają muzułmanki i dziewczęta.

4.3.1 Zalecenia dotyczące polityki ogólnoeuropejskiej

- Przyjęcie wytycznych w celu wdrożenia podejścia intersekcyjnego wobec ograniczeń dotyczących ubioru religijnego poprzez uznanie, że ograniczenia te dotyczą głównie kobiet muzułmańskich i są sprzeczne z zasadą pełnej równości płci. Wytyczne te mogłyby promować niedyskryminacyjne podejście, aby umożliwić pełną integrację wszystkich muzułmanek we wszystkich dziedzinach życia.
- Opracowanie i wzmocnienie programów finansowania umożliwiających społeczeństwu obywatelskiemu działającemu na rzecz zwalczania islamofobii ze względu na płeć opracowanie długoterminowych projektów w zakresie budowania potencjału, propagowania równości i programów edukacyjnych mających na celu zwalczanie tej szczególnej formy rasizmu.
- Utworzenie europejskiej instytucjonalnej grupy roboczej, która skupi się na stworzeniu skutecznych niedyskryminacyjnych wytycznych dla mediów, aby zapewnić, że informacje na temat muzułmańskich kobiet i dziewcząt będą publikowane zgodne z europejskim prawem dotyczącym równości.

4.3.2 Przykłady skutecznych krajowych i lokalnych inicjatyw politycznych

Definiowanie islamofobii i tworzenie ponadpartyjnego konsensusu - Wielka Brytania

W następstwie szeroko zakrojonego międzypartyjnego dochodzenia w celu opracowania roboczej definicji islamofobii w 2018 r., po dwóch latach konsultacji, 27 listopada 2018 roku, APPG poświęcona brytyjskim muzułmanom opublikowała raport pod tytułem „[Islamophobia Defined](#)”

[the inquiry into a working definition of Islamophobia](#)” [Definicja islamofobii: poszukiwanie roboczej definicji islamofobii].

Definicja została przedstawiona w następujący sposób:

„Islamofobia jest zakorzeniona w rasizmie i jest rodzajem rasizmu, który wymierzony jest w przejawy muzułmańskości lub postrzeganej muzułmańskości”.

Definicja opublikowana przez grupę zawierała współczesne przykłady islamofobii, które organizacje przyjmujące definicję uznają za tę szczególną formę uprzedzeń, w Życiu publicznym, mediach, szkołach, miejscu pracy oraz w spotkaniach między religiami i niereligiami w sferze publicznej.

Przykłady obejmują:

„Wzywanie do zabijania lub krzywdzenia muzułmanów w imię rasistowskiej/faszystowskiej ideologii lub ekstremistycznego poglądu na religię, pomaganie w tym, podżeganie do tego lub usprawiedliwianie tego”.

„Stosowanie podwójnych standardów poprzez wymaganie od muzułmanów zachowań, których nie oczekuje się lub nie wymaga od żadnych innych grup społecznych, np. testy lojalnościowe”.

Następujące brytyjskie partie polityczne formalnie poparły tę definicję:

- Partia Pracy
- Liberalni Demokraci
- Plaid Cymru
- Szkocka Partia Narodowa
- Szkoccy Konserwatyści
- Szkoccy Zieloni

Od czasu opublikowania przez APPG oświadczenia, ponad 21 rad i władz metropolitalnych przyjęło definicję, w tym w miastach Londyn, Manchester, Birmingham i Newcastle.

Po naciskach ze strony APPG rząd Zjednoczonego Królestwa powołał równoległą niezależną grupę ds. polityki, której zadaniem było [ustanowienie definicji](#), która mogłaby zostać wykorzystana jako część brytyjskiej definicji islamofobii. Definicja islamofobii opracowana przez rząd brytyjski pozostaje nieopublikowana.

Miejski Plan Przeciwko Islamofobii w Barcelonie - Hiszpania

W 2016 roku Rada Miasta Barcelony przeprowadziła badania pod tytułem „Praktyki religijne społeczności muzułmańskich w Barcelonie. Wyrażenia i problemy”. W badaniu wyraźnie wskazano na poważną dyskryminację, jakiej doświadczają muzułmanki noszące hidżab w takich dziedzinach jak edukacja czy rynek pracy, oraz na potrzebę podnoszenia świadomości na temat islamofobii jako podstawowej przyczyny tych form dyskryminacji. Po szerokim procesie konsultacyjnym, w

styczniu 2017 r. uruchomiono „Miejski Plan Przeciwko Islamofobii”, w którym uczestniczyli muzułmanie i stowarzyszenia, obrońcy praw człowieka, urzędnicy miejscy, eksperci i naukowcy.

Plan zawiera 28 konkretnych środków opartych na zintegrowanej, zapobiegawczej i elastycznej metodzie oraz inspirowanych podejściem międzykulturowym i podejściem nakierowanym na prawa człowieka. Zorganizowano również zróżnicowaną i partycypacyjną komisję monitorującą, która dostosowuje plan do wykrytych nowych potrzeb. Plan ten, oprócz innych środków, ustanowił w lokalnym porządku obrad dzień 12 grudnia jako międzynarodowy dzień walki z islamofobią. Plan wzmacnia miejski mechanizm ochronny za pośrednictwem Urzędu ds. Niedyskryminacji dla ofiar dyskryminacji, co doprowadziło do wszczęcia postępowań w kilku sprawach.

Po dwóch latach wdrażania projektu, w sumie 1872 pracowników miejskich przeszło szkolenia na temat praw człowieka i różnorodności, Europejski Instytut Śródziemnomorski (IEMED) stworzył obserwatorium narracji o muzułmanach w mediach i opublikowano pierwszy raport na temat dyskryminacji w Barcelonie, opracowany wspólnie przez Radę Miasta i działaczy praw człowieka.

Rozdział 5 - Zasoby i narzędzia informacyjne

5.1 Przydatne zasoby i badania

Zasoby:

- [Zestaw narzędzi przeciw islamofobii \(Counter-Islamophobia Kit\)](#)
- Center for Race & Gender, UCLA Berkeley- [Projekt badań i dokumentacji islamofobii](#)
- Muzułmańska Rada Wielkiej Brytanii: [Raport specjalny CfMM: Jak brytyjskie media informują o terroryzmie](#)
- Muzułmańska Rada Wielkiej Brytanii: [Muzułmanie w miejscu pracy: Przewodnik dobrych praktyk dla pracodawców i pracowników \(Wielka Brytania\)](#)
- Muslim Engagement and Development: [Zasoby dla szkół](#)
- The Bridge Initiative: [Dziś o islamofobii](#)
- Open Society Foundations, [Wyjaśnienie: Islamofobia w Europie](#)
- Agencja Praw Podstawowych UE, [Arkusze informacyjne: Doświadczenie dyskryminacji, marginalizacji społecznej i przemocy wśród młodzieży muzułmańskiej i niemuzułmańskiej](#)

Badania:

- Europejski raport o islamofobii
 - [2019](#)
 - [2018](#)
 - [2017](#)
 - [2016](#)
 - [2015](#)
- Dokustelle: Anti-Muslim Racism Report (2020)
- Zempi, Irene. „Veiled Muslim Women’s Responses to Experiences of Gendered Islamophobia in the UK.” *International Review of Victimology*: 26.1 96-111 (2020)
- Runnymede Trust – [Islamophobia: Still a Challenge for Us All](#) (2018)
- Dr James Carr - *Expressions of Islamophobia: Living with Racism in the Neoliberal Era*, Abingdon: Routledge (2018)
- National Union of Students (UK) - [The Experience of Muslim Students](#) (2018)
- Bi, S. 2018. Panopticons, Power and Pleasure: Why the Hijab is not a problem. *Journal of Muslim Minority Studies*, Vol.38 (1), ss.1-3
- [Second European Union Minorities and Discrimination Survey Muslims – Selected findings](#) (2017)
- Ligue des droits de l’homme [Les interdictions de port du foulard visant des femmes adultes - Analyse de la Ligue des droits de l’Homme](#) (2017)
- Chatham House - [What Do Europeans Think About Muslim Immigration](#) (2017)
- Allen, C. 2017. Towards a working definition of Islamophobia: A briefing paper. University of Birmingham, School of Social Sciences, pp. 1-11
- [Forgotten Women: The Impact of Islamophobia on Muslim women](#) (2016)
- [Restrictions on Women’s Religious Attire. \(2016\). Pew Research Center's Religion & Public Life Project](#)

- INSSAN - [Amicus Curiae - Comment Network against Discrimination and Islamophobia \(Inssan e.V.\) in the case C 157/15 Samira Achbita and Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding versus G4S Secure Solutions NV - Evaluation of the Opinion of the Advocate General Juliane Kokott from the perspective of the antidiscrimination consultancy practice](#) (2016)
- Gawlewicz, A. & Narkowicz, K. (2015). Islamophobia on the move: circulation of anti-Muslim prejudice between Poland and the UK. w: Muslims in the UK and Europe (Suleiman, Yasir ed.), Centre of Islamic Studies, University of Cambridge, Cambridge, ss. 90–100.
- Agencja Praw Podstawowych UE, [Reactions to the Paris attacks in the EU: fundamental rights considerations](#) (2015)
- Agencja Praw Podstawowych UE, [EU-MIDIS Data in Focus Report 2: Muslims](#) (2009)
- Amnesty International, [Choice and prejudice: Discrimination against Muslims in Europe](#) (2012)
- Open Society Foundations, [Muslims in Europe: A Report on 11 EU Cities](#) (2009)

5.2 Kluczowe organizacje

- [European Forum of Muslim Women](#) (UE)
- [Collectif pour l'Inclusion et contre l'Islamophobie en Belgique](#) (BE)
- [Fundación Al Fanar para el Conocimiento Árabe](#) (ESP)
- [The Bridge Initiative](#) (US)
- [European Network Against Racism](#) (UE)
- [Muslim Council of Britain](#) (UK)
- [Muslim Engagement and Development](#) (UK)
- [Hope Not Hate](#) (UK)
- [Collective for Countering Islamophobia in Europe](#) (UE)

- [European Network on Religion and Belief](#) (UE)
- [Progetto Aisha](#) (IT)
- [Dokustelle](#) (AUT)
- [Open Society European Policy Institute](#) (UE)